स्थानीय पाठ्यक्रम

हाम्रो नौमूले

(कक्षा ८)

नौमूले गाउँपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

हाम्रो नौमूले

आधारभूत तह (कक्षा-८)

तयार गर्ने

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.

ललितपुर

विषय सूची

स्थानीय पाठ्यक्रम	१
स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय	२-८
साधारण उद्देश्य	९
कक्षा-८ पाठ्यक्रम परिचय	१०
कक्षागत उद्देश्यहरू	११-१२
हाम्रो नौमूले	१३
पाठ १-स्थानीय भूगोल	१४-१५
पाठ २-स्थानीय इतिहास	१५-१६
पाठ ३- जनसाङ्ख्यिक बनौट, समाज र जातजातिको अवस्था	१६
पाठ ४-स्थानीय संस्कृती, रीतिरिवाज र संस्कारहरू	१७-१८
पाठ ५-राजनीतिक सामाजिक अवस्था र महत्त्वपूर्ण व्यक्तित्वहरू	१९
पाठ ७-स्थानीय जनजीविका र अर्थतन्त्र	१९-२०
पाठ ८-स्थानीय पर्यावरण	२०-२१
पाठ ९-जलवायु परिवर्त नका असर र न्यूनीकरणका उपायहरू	२१-२३
पाठ १०-प्राङ्गारिक तथा व्यावसायीक कृषि	२४-२५
क) तरकारी खेती	
ख) फलफूल खेती	
ग) लोकल कुखुरा पालन तथा पंक्षी पालन	
घ) बाखा पालन	
पाठ ११- हाम्रो भोजन र पाकशास्त्र	२४
पाठ १२- वित्तिय साक्षरता र नौलो व्यवसाय	२४-२५
क) स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि	
ख) वित्तिय साक्षरता	
ग) नौलो व्यवसाय	
पाठ १३- सूचना प्रविधि र डिजिटल दुनियाँ	२६
पाठ १४-परम्परागत र प्राकृतिक उपचार विधि	२६-२७
पाठ १५- हाम्रा सम्पदाहरू र स्थानीय पर्यटन	२७-२८
क) ऐतिहासिक सम्पदा	
ख) प्राकृतिक सम्पदा	
ग) सांस्कृतिक सम्पदा	

पाठ १५-स्थानीय खेल र मनोरञ्जन	२८-२९
सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया	३०
विद्यार्थी मूल्याङ्कन	३१
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी अभिलेख प्रक्रिया	३२-३३
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फारम	३४
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फर्मको ढाँचा	३५
विद्यार्थी प्रगति विवरण	३६
सन्दर्भ सामग्री	३७
अनुसूचीहरू:	
अनुसूची १ गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रममा उपस्थितीको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू	३८-४४
अनुसूची २सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि, माइन्युटको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू	४५-५१
अनुसूची ३ तथ्याङ्क संकलनमा संलग्न उत्तरदाताहरूको विवरण	५२

स्थानीय पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रम शीर्षकः हाम्रो नौमूले

पाठ्यक्रमको प्रकृतिः सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक

पूर्णाङ्कः १००

उत्तीर्णाङ्कः ४०

तह : आधारभूत शिक्षा तह

पाठ्यभार : ५ घण्टा

पाठ्य घण्टा : १६० घण्टा

स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय

गाउँनेपालमा शैक्षिक विकेन्द्रीकरणको अवधारणाको मर्म अनुसार वि.सं. २०४९ मा प्राथमिक पाठ्यक्रममा स्थानीय पाठ्यक्रमको व्यवस्था गरिएको भए तापनि त्यसलाई व्यापक तथा प्रभावकारी कार्यरूप दिन ढिलाई हुँदै आइरहेको थियो । नेपालको संविधान (२०७२) ले माध्यमिक तहसम्मको शिक्षासम्बन्धी अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । सङ्घीय व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहको निर्वाचन भई अधिकार सम्पन्न स्थानीय सरकारले पहिलो कार्यकाल सम्पन्न गरी नयाँ निर्वाचन मार्फत् अर्को कार्यकालको शुरुवात भइसकेको छ । यस अवधिमा स्थानीय सरकारहरूले त्यस स्थानका सरकोकारवालाहरूको आवश्यकता र चाहना अनुसार स्थानीय विषयबस्तुलाई समावेश गरी उनीहरूकै सङ्लग्नतामा स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण गरिरहेका छन् । यस्तो पाठ्यक्रमले विद्यार्थी सिकाईका लागि स्थानीय भाषा, संस्कृति, ज्ञान, कला, सिप, प्रविधि, जीविकोपार्जन तथा व्यवसायिक सम्भावनालाई विषयवस्तुका रूपमा समावेश गर्छ । यसले स्थानीयतामा जोड दिन्छ । यसै अनुरूप नौमूले गाउँपालिकाद्वारा सार्वजनिक शिक्षालाई स्थानीय तहबाटै रूपान्तरण गर्न “हाम्रो नौमूले” नामक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागु गरिएको छ ।

स्थानीय तहमा स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागितामा स्थानीय आवश्यकता, चाहना अनुसारका विषयवस्तुहरू समावेश गरी यो स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको हो । यस पाठ्यक्रममा नौमूले गाउँपालिकाका कक्षा १ देखि ५ कक्षासम्मका विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो पुस्तौंदेखि बस्दै आएको स्थानको विभिन्न पक्षहरूको रैथाने ज्ञान, सीप र धारणा दिने हिसाबले “हाम्रो नौमूले” नामकरण गरिएको छ । “हाम्रो नौमूले” पूर्ण रूपमा लागु हुन सकोस् भन्ने लक्ष्य लिई यस अन्तर्गत एकाइका विभिन्न क्षेत्रहरू नौमूले गाउँपालिकाको नामकरण, भू-बनौट, इतिहास, स्थानीय जातजाति, लोक जीवन, व्यक्तित्व र जनसङ्ख्या, स्थानीय विविध संस्कृति, प्रचलित स्थानीय संस्कारहरू, स्थानीय जनबोली, जन-श्रुती, स्थानीय कला, साहित्य र सम्पदा, स्थानीय पर्यावरण, जनजीविका, परम्परागत ज्ञान, सीप, प्रविधि, स्थानीय खेल र पर्यटन जस्ता विषयहरू समावेश गरिएका छन् । यस पाठ्यक्रमका माध्यमबाट सैद्धान्तिक ज्ञान मात्र नभई व्यावहारिक, खोजमूलक, प्रयोगात्मक रूपमा जीविकोपार्जनसँग प्रत्यक्ष जोडिएको व्यावहारिक शिक्षा दिनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको छ । यसमा हाम्रो गौरवपूर्ण परम्परा, इतिहास र संस्कृतिबाट पाठ सिकी केही सामाजिक कुसंस्कार र कुरितीहरूको अन्त्य गरी नयाँ पुस्तामा सामाजिक सांस्कृतिक रूपान्तरण गर्न यस पाठ्यक्रमले सघाउ पुऱ्याउने छ । प्रत्येक क्षेत्रमा समावेश गरिएका पाठ शीर्षकहरूलाई कक्षा १ देखि कक्षा ५ सम्म पाँच शैक्षिक वर्षभित्र शिक्षण सिकाइ गराई आफ्नो स्थानमा रहेको विविध पक्षहरूको राम्रो पहिचान गराउने प्रयास गरिएको छ । यसमा परम्परागत शिक्षण विधिभन्दा बाल केन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा जोड दिइएको छ । पाठ्यक्रमको विषयवस्तुको सैद्धान्तिक पक्षमा भन्दा पनि प्रयोगात्मक, अनुसन्धानमूलक र व्यावहारिक पक्षलाई बढी जोड दिइएको छ ।

नेपालमा विद्यालय शिक्षाका लागि तयार गरेको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३, २०७१ र २०७६ ले स्थानीय पाठ्यक्रमलाई लक्षित गरी पाठ्य घण्टा र पाठ्यभार तय गरेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ ले आधारभूत तह (कक्षा १-८) सम्म एक विषय स्थानीय पाठ्यक्रमको पठनपाठन गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । कक्षा १-३ सम्म साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टा र

कक्षा ४-८ सम्म साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ पाठ्यघण्टा मातृभाषा/स्थानीय विषय समावेश गरिएको छ ।

गतिशीलता र लचकता:

पाठ्यक्रम गतिशील हुनु पर्दछ । कतिपय सुरुमा निर्माण भएका स्थानीय पाठ्यक्रम बढी महत्त्वाकांक्षी भएर बनाइएका हुन सक्दछन् । शिक्षण प्रक्रियामा जाँदा ती व्यावहारिक र उपलब्धिमूलक भएनन् भने विद्यालयले त्यसका विषयवस्तु परिवर्तन गर्न सक्दछ । उदाहरणका लागि *कम्प्युटर साक्षरता र डिजिटल दुनियाँ* विषयवस्तुका लागि साधन स्रोत र कम्प्युटर जान्ने जनशक्ति नभएका विद्यालयहरूमा भने तोकिएका विषयवस्तुहरू अपेक्षित पढाउन नसकिने हुन्छ । विद्यालय र कक्षा शिक्षकले यस्तो बेला विषयवस्तु परिवर्तन गर्ने निर्णय लिनु पर्दछ । विद्यार्थीको अगुवाईमा सामूहिक उद्यमशील परियोजनाहरू पनि शिक्षकको लगनशीलता र विद्यालयको स्रोत साधन जोहो गर्ने क्षमतामा भर पर्दछ । तय गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमलाई लागू गर्न गरिएको सबै खाले प्रयत्नहरू असफल हुने भएपश्चात् मात्र त्यस्तो विषयवस्तु परिवर्तन गर्ने निर्णयमा पुग्नु पर्दछ । त्यसैले पाठ्यपुस्तकका विषयहरू रणनीतिक उद्देश्य राख्ने भए तापनि स्थानीय परिवेशमा र अझ विद्यालयको आफ्नो विशिष्ट परिवेशअनुसार लचकदार पनि बनाउन आवश्यक छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय तहको सबै स्थानमा हुबहु हुनु पर्दछ भन्ने छैन । स्थानीय तहमा बनाइएको यो पाठ्यक्रमका आम विषय सबै विद्यालयलाई मिल्ने गरी तय गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम पूरै स्थानीय तहका लागि भएकाले विद्यालयको अवस्था हेरी व्यावसायिक र सीपमूलक विषय पनि यसमा समावेश हुन सकोस् भन्ने उद्देश्य राखिएको छ । तर यो विषय विद्यालयको परिस्थितिमा भर पर्दछ । उदाहरणका लागि कुनै विद्यालय बजार क्षेत्रको नजिक छ तर पिउने पानीकै समस्या छ भने त्यहाँ तरकारी खेतीबारे पढाउन खोज्नु अनुपयुक्त हुन्छ । त्यस्तो ठाउँमा सिलाइबुनाइ या इलेक्ट्रोनिक जस्ता विषयवस्तु उपयुक्त हुन सक्दछ । त्यसैले पानी पर्याप्त भएको र विद्यालयसँग कृषियोग्य जमिनमा सहज पहुँच छ भने तरकारी खेतीलाई पनि स्थानीय पाठ्यक्रमको विषयवस्तुमा समावेश गर्नु बढी उपयुक्त हुन्छ । अझ यस्तो विषयवस्तुलाई स्थानीय र वाह्य बजारलाई दृष्टिगत गर्न सकिएमा स्थानीय तहबाटै समृद्धिको अभियानसँग पनि जोड्न सकिन्छ । यसले जनताको पोषण र जनजीविकामा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ ।

बाँस प्रर्याप्त भएको स्थानमा बाँसका सामानहरू बनाउने विषयवस्तु, फलफूलको सम्भावना भएको ठाउँमा नर्सरी निर्माणका विषयवस्तु र अझ कतिपय स्थानमा कुखुरापालन, बाखापालनजस्ता विषयबस्तु पनि समावेश गर्न सकिन्छ । यसका लागि बिउ पुँजी, औजार, प्रविधि, सामूहिक व्यवस्थापन, परियोजना स्थल छनौट, बजार प्रबन्ध आदि गर्न विद्यालय प्रशासन, शिक्षक र अविभावक सबैले संयुक्त रूपमा व्यवस्थापकीय तथा उत्प्रेरक भूमिकाको कार्य गर्नु पर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रममा यस्ता विषयवस्तु समावेश गर्न र त्यसलाई परियोजनाका रूपमा विकास गर्न सामूहिक कार्यशैली र लगनशीलता आवश्यक हुन्छ । यसका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको विषय क्षेत्र कार्यान्वयनको पाटोलाई अझ विशिष्टीकरण र विस्तृतीकरण गर्दै जानु पर्दछ ।

शिक्षण विधिः

स्थानीय पाठ्यक्रममा शिक्षक व्याख्यान विधिलाई कम जोड दिइएको छ । यसमा विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ विधि अवलम्वन गरी छलफल, प्रश्नोत्तर, अवलोकन, दृश्यावलोकन, विषयवस्तु मन्थन, भूमिका अभिनय, प्रदर्शन, अध्ययन भ्रमण, अभ्यास आदि विधिलाई विशेष ध्यान दिइएको छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि तह अनुरूप शिक्षण सिकाई विधिलाई अवलम्वन गर्नु पर्दछ । सिकाई सहजीकरणका लागि तल्लो कक्षामा प्रदर्शन, अभिनय, भ्रमण अवलोकन, समस्या समाधान आदि विधिलाई ध्यान दिइनु पर्दछ भने माथिल्लो कक्षामा व्याख्यात्मक, छलफल, घटना खोज विधि, परियोजना विधि, शोधोन्मुख विधिलाई बढी जोड दिइएको छ ।

कतिपय अवलोकन गर्न सकिने परियोजनात्मक विधि कक्षा १ देखि ३ सम्म पनि सिकाईका लागि उपयुक्त हुन सक्दछ । जस्तैः पातको सोलीमा माटो राखी विउ उमार्ने । मस्तिष्क मन्थन विधिलाई चरणवद्ध रचनात्मक ढङ्गले गर्न सकेका सिकाई सहज र दिगो पनि हुन्छ । यो माथिल्लो कक्षाका लागि बढी उपयुक्त हुन्छ । पाठ्यक्रमका कतिपय विषयवस्तुमा *'भनेर सिक्ने भन्दा देखेर सिक्नेर देखेर सिक्नेभन्दा गरेर सिक्ने'* दिगो सिकाइ पद्धतिलाई जोड दिन खोजिएको छ ।

भ्रमण अवलोकन विधि सबै कक्षाका लागि आवश्यक छ । यसलाई केवल भ्रमणका लागि मात्र नलिई तथ्यहरूको सङ्कलन, विश्लेषण र लेखन गर्ने गरी सञ्चालन गर्नु पर्दछ । मस्तिष्क मन्थन विधि समस्यालाई समाधान गर्न, गहिरो गरी बुझ्न र सिकाई गर्न मद्दत गर्दछ । यो एकल र सामूहिक दुबै तवरले गर्न सकिन्छ । यसमा शिक्षकले विषयवस्तु र समस्यालाई अगाडी सारी सहजकर्ताको भूमिका खेल्नु पर्दछ । जिग्सअ विधि सिकाईका लागि अर्को प्रभावकारी विधि हो । यसमा विज्ञ समूह र मातृ समूह तयार गरी सिकाई आदान प्रदान हुन्छ । समान सोच भएका दुई जनाको जोडी बनाई उनीहरूको सिकाई आदान प्रदान गर्ने अर्को प्रवावकारी विधि हो । स्थानीय पाठ्यक्रम अनुरूप शिक्षकले सिकाई सहजीकरणका लागि विषयवस्तु र कक्षाको तह हेरी विभिन्न विधिको प्रयोग गर्न सक्दछन् ।

स्थानीय अन्वेषणात्मक सोधखोज विधिलाई यस पाठ्यक्रममा लागू गर्न खोजिएको छ । कक्षा कोठा, विषयवस्तु र शिक्षण विधिलाई सम्भव भएसम्म अपाङ्गमैत्री बनाउन ध्यान दिनु पर्दछ । दलित, जनजाति, छात्रा, अल्पसङ्ख्यक आदिको समावेशीकरणको पक्षलाई विशेष ध्यान दिइनु पर्दछ । स्थानीय खेलहरू पनि अपाङ्गमैत्री र समावेशी बनाउने प्रयास गर्नु पर्दछ । नौमूले गाउँपालिकामा ४७७ जना अपाङ्गता भएका मध्ये बालबालिका सङ्ख्या पुगनपुग आधा हुने भएकाले उनीहरूको अप्ठ्यारो र चासोलाई पनि सम्बोधन गर्नु पर्दछ । यसमा कक्षा शिक्षकले नै बालवालिकाको अपाङ्गताको स्थीति हेरी व्यावहारिक निर्णय लिनु पर्दछ ।

विद्यालयमा लामो विदा हुँदा विद्यार्थीलाई बोझिलो गृहकार्यभन्दा सिर्जनात्मक परियोजनाका कार्यलाई बढी प्राथमिकता दिइएको छ । यसमा उनीहरूलाई घर, परिवार तथा समुदायको काम, वातावरण, कृषि र अन्य जनजीविकाको कार्यसँग जोडेर गृहकार्यहरू दिनु पर्दछ । शिक्षण सिकाइलाई कक्षा कोठाभन्दा

बाहिर साथीभाइ, परिवार र समुदायसँग जोडेर सिक्ने तरिका बढी उपयुक्त हुन्छ । जस्तैः खाना बनाउने, सिलाइबुनाइ, तरकारी रोप्ने, नयाँ विरुवा रोप्ने, गमलामा फूल रोप्ने, सानो नर्सरी बनाउने आदि ।

शिक्षण प्रक्रियालाई मूल्याङ्कन र मुल्याङ्कनलाई शिक्षणमा सुधार गर्ने गरी अगि बढाउनु पर्दछ । यसमा विद्यार्थीलाई प्राप्ताङ्कभन्दा चाहिएको कुरा सिक्यो या सिकेन भनी विशेष ध्यान दिइन्छ । कमजोर या नसिकेको विद्यार्थीलाई छुट्टै विशेष ध्यान दिई सिकाउनु पर्दछ । त्यसमा शिक्षकका साथै सिकिसकेका विद्यार्थीलाई नसिकेका विद्यार्थीलाई सिकाउने भूमिकामा लगाउँदा सिकाई बढी प्रभावकारी हुन्छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको समष्टिगत पक्षः

नौमूले गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रममा वित्तीय साक्षरता, डिजिटल वा कम्प्युटर साक्षरता र नौलो व्यवसायिकता, उद्यमशीलता जस्ता राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिस्पर्धामा महत्व राख्ने विषयबस्तुहरू राखिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रममा यो किन जरूरी पर्‍यो भन्ने प्रश्न आउन सक्छ । राजधानी र केही सहरी क्षेत्रका निजी विद्यालयहरूले कम्प्युटर, भाषा (अङ्ग्रेजीबाहेक अरूपनि) र सरकारले तोकेको भन्दा थप पाठ्यक्रम बनाई आफ्नो विद्यालय र यसको उत्पादन उत्कृष्ट भएको प्रमाणित गर्न खोजिरहेका छन् । यसले हुने र नहुनेका बीचमा दुई खाले शिक्षा, दुई खाले उत्पादन र दुई खाले रोजगारीको अवस्था सिर्जना गरिदिएको छ । निश्चय नै गाउँ र सरकारी विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थीहरूमा समाज र संस्कृतिलाई बुझ्ने चेतना अझै कमजोर भइसकेको छैन । समस्या कहाँ छ भने उसले प्राप्त गरेको शिक्षाले न उसलाई अगाडिका लागि अध्ययनको बाटो दिन्छ न त अहिलेको बजार मागअनुसारको क्षमता प्रदान गर्दछ । आफूले गर्न सक्ने पेशा र उद्यमशीलताप्रति पिठ फर्काएर त्यो युवा प्राप्त शिक्षाबाट समाजको चेतना बन्ने स्वप्नमा उल्टो बाटो हिँडिरहेको छ । यस्तो अवस्थामा स्थानीय पाठ्यक्रममा समावेश गरिएको वित्तीय साक्षरता, नौलो उद्यमशीलता, व्यवसायिक शिक्षा, डिजिटल साक्षरता आदिले के गर्ने भनी रुमल्लिएको युवालाई अगाडिको बाटो देखाउन मद्दत गर्दछ । यो त कतै टाढाबाट आइरहेको जहाजको मस्तुलमा बलिरहेको लालटिनजस्तै हो ।

त्यसैले स्थानीय कला, साहित्य, भूगोल, इतिहास जानेको विद्यार्थीले आफू जिउने बाटो चिनेर प्रतिस्पर्धी संसारमा सङ्घर्ष गरी अगि बढ्न सकोस् भन्ने उद्देश्यले उपरोक्त विषयवस्तु अगि सारिएको हो । यसमा *संसारलाई सोच्दै स्थानीय स्तरमा काम गर्ने (Think globally, act locally*) सोच प्रतिविम्बित भएको छ ।

यसमा विस्तृत विषयका साथै सम्भावित पाठ शीर्षकलाई पनि राखिएको छ । स्थानीय परिस्थिति हेरी त्यसलाई अवलम्वन गर्न लचिलो बनाइएको छ । पाठ्यपुस्तक नै बनाउने चरणमा भने यसलाई निश्चित गरेर जानु पर्दछ ।

विषयवस्तुको विविधता, फैलावट र गहिराइ बीच सन्तुलनः

स्थानीय पाठ्यक्रमलाई एकै खालको विषय जस्तो कला संस्कृति, कुनै एक व्यवसाय या जनजीविकामा मात्र केन्द्रित पनि गर्ने गरिन्छ । तर यहाँ नौमूले गाउँपालिकाका विद्यार्थी भाइबहिनीहरू स्थानीय ज्ञान सिप भएको बहुप्रतिभाशाली, नयाँ परिवेश बुझ्न सक्ने स्मार्ट र गरिखाने हुन सकुन् भन्ने उद्देश्यले स्थानीय पाठ्यक्रममा विविध विषयवस्तुहरूलाई समावेश गरिएको छ ।

विषयवस्तुको विविधतासँगै त्यसको फैलावट र गहिराई बीच सन्तुलन कायम गरिएको छ । सानोबाट ठुलो कक्षा अनुसार क्रमशः विषयवस्तुलाई गाउँ, ठाउँ, स्थानीय तह, क्षेत्र, जिल्ला र कर्णाली प्रदेश तहमा समेत भौगोलिक क्षेत्रमा विस्तार र विविधीकरण भएको छ । उदाहरणका लागि सानो कक्षामा बालबालिका हुर्केको ठाउँको भूगोल, अलि माथिल्लो कक्षामा वडा हुँदै पालिका, फेरी जिल्ला र प्रदेशको भूगोल र यसका आयामहरूबारे जानकारी दिने गरी पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ ।

विद्यालय शिक्षामा कम्प्युटर र प्राविधिक शिक्षाको पाठ्यक्रम छुट्टै भए तापनि यसमा कम्प्युटर र डिजिटल शिक्षालाई पाठ्य सामग्रीका रूपमा राखिएको छ । यसले एक अर्कालाई परिपुरण र पुनःताजगी गर्दछ । पेन्टिङ, टाइपिङ, आइटीका विश्वव्यापी नयाँ सन्दर्भहरू, एक्सलबाट डायग्रामहरू बनाउने, युट्युव र गुगलमार्फत् शैक्षिक सामग्री अध्ययन गर्ने जस्ता विषयहरू सिक्न सक्दा विद्यार्थीहरूलाई थप फाइदा नै पुग्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रम परम्परागत र नयाँ कुरा दुवैको सङ्गम होस् भनेर यो पाठ्यवस्तु समावेश गरिएको हो । यो विरोधाभासपूर्ण हुँदैन । विद्यार्थीहरूले सिकिसकेका भए या शिक्षक र कम्प्युटर नै नहुने अवस्था भए यसलाई स्थानीय विद्यालयले अवस्था हेरी पाठ्यवस्तु पुन संयोजन गर्न सक्नेछन् ।

नौमूले गाउँपालिकामा स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता किन ?

- स्थानीय पेशा, व्यापार र व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गरी शिक्षालाई गरी खाने, व्यावहारिक र उत्पादनमुखी बनाउन ।
- केन्द्रीय पाठ्यक्रम वैज्ञानिक र विस्तृत भए तापनि स्थानीय विषयवस्तु, भावना र आवश्यकतालाई समेट्न सकेका हुँदैनन् । *थिंक ग्लोवली र एक्ट लोकल्ली*भन्ने सोचअनुसार ग्रामीण क्षेत्र तथा स्थानीय तहहरूको विकास गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम र शिक्षा आवश्यक छ ।
- स्थानीय भूगोल, इतिहास, कला, साहित्य आदिबारे नयाँ पुस्ताले जानकारी राख्न आवश्यक छ । आफ्नो धरातल बिर्सिएर हाम्रा बालबालिका सामाजिक र योग्य मानिस बन्न सक्दैनन् ।
- विभिन्न क्षेत्रको स्थानीय ज्ञानले ऐतिहासिक, धार्मिक महत्त्वका स्थानीय सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्वर्द्धन तथा कला संस्कृतिको उत्थान र विकास गर्न मद्दत पुग्दछ ।
- बजारीकरणले स्थानीय उत्पादन र स्रोत साधनलाई पूर्ण रूपमा पराधीन बनाउँदै गएकाले बजारसँग स्थानीय उत्पादन र स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरी दोहोरो सम्बन्ध स्थापना गर्न आवश्यक छ ।
- *एक गाउँ एक उत्पादन* र *समृद्धि तलबाट* जस्ता सोचलाई कार्यरूप दिन स्थानीय पाठ्यक्रम र शिक्षा आवश्यक छ ।
- हाम्रा बालबालिका आत्मनिर्भर, आफै केही गरीखाने तथा श्रम र पेशाप्रति सम्मान गर्न सक्ने नागरिक बनाउन स्थानीय पाठ्यक्रम आवश्यक छ ।
- स्थानीयतालाई प्रदेशको पहिचान र सम्भावनासँग जोडी राष्ट्रिय एकीकृत भावमा एक सक्षम, दक्ष र समृद्ध नागरिक तयार गर्न ।

"हाम्रो नौमूले" शीर्षक किन ?

हाम्रो नौमूले गाउँपालिकामा भौगोलिक विशिष्ठता, गौरवपूर्ण इतिहास, परम्परा र संस्कृति रहेका छन् । इतिहासको समयक्रममा पछौटेपन र अविकासको शिकार हुन पुगेको यो क्षेत्र पछिल्लो अवधिमा विस्तारै विकासको मूल प्रवाहमा आउन थालेको छ ।

यो गाउँपालिका तत्कालिन ७ वटा गा.वि.स.हरू नौमूले, चौराठा, द्वारी, बालुवाटार, सल्लेरी, तोली र कालिका मिलेर बनेको छ । यस गाउँपालिकाको केन्द्र नौमूले बजार लोहोरे खालाको छेउमा रहेको सानो रमणीय उत्पादनशील फाँटमा अवस्थित छ । यो क्षेत्रकै महत्वपूर्ण धार्मिक र प्राकृतिक स्थल **नौमुल**बाट यो पालिकाको नामकरण हुन गएको छ । यो पालिका दैलेख जिल्लाको उत्तर पूर्वी भूभागमा अवस्थित छ । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा कालिकोट, पूर्वमा जाजरकोट, पश्चिम दक्षिणमा नारायण नगरपालिका, दक्षिणमा भगवतीमाई गाउँपालिका, पश्चिममा महावु गाउँपालिकासँग सिमा जोडिएको छ ।

यो गाउँपालिकाको क्षेत्रफल २२८.८९ वर्ग कि.मि. रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार नौमूले गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या २०५८९ रहेको छ जसमा पुरुष १००३२ र महिला १०५५७ रहेको छ । विविधतायुक्त बसोबास भएको यस गाउँपालिकामा बाहुन, क्षेत्री, जनजाति, दलित, ठकुरी र अल्पसङ्ख्यकहरूको बसोबास रहेको छ । यस गाउँपालिकामा तोली, नौमूले, कालिका, द्वारी, बालुवाटार क्षेत्रमा जनजातिको घना वस्ती रहेको छ ।

नौ वटा मूल भएको नौमूले, द्वारी झरना, तोली गुफा, तिनचुले हिमाल, मालिका बासुकी धारा, बासुकी गुफा, भुर्सु गुफा यो क्षेत्रका महत्वपूर्ण धार्मिक र प्राकृतिक पर्यटकीय स्थलहरू हुन् । यस गाउँपालिकाको कुल कृषि भूमि २९.८२ प्रतिशत रहेको छ जसमा लोहोरे नदी किनारमा केही दोमट बलौटे उत्पादनशील फाँटहरू रहेका छन् भने अन्य भूगागमा लेकाली उत्पादनशील माटो पाइन्छ । यहाँ नदी किनारमा ९८० मिटर देखि शुरु हुने न्यानो उपोष्ण कृषि फाँटहरू र उचाइ बढ्दै जाँदा ४१६८ मिटरसम्म समशितोष्ण हावापानीका क्षेत्रहरू पनि रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा करिव १३८.९४ वर्ग कि.मि. वन क्षेत्र र २२.१३ वर्ग कि मि. घाँसे क्षेत्र रहेको छ । यो कालीकोट र जाजरकोटको सिमा क्षेत्रमा घना रूपमा विस्तार भएको पाइन्छ । यहाँको वन जैविक विविधताले भरिपूर्ण मानिन्छ । यहाँको वनमा साल, सिसौ, जामुन, सल्लो, कटुस, उत्तिस देखि दुर्लभ दियार सम्मका वनस्पति पाइन्छन् । गैरकाष्ठ वन पैदावारमा टिमुर, कटुकी, चिराइतो, पदमचाल, पाखनवेद आदि जडीबुटीहरूका साथै वन्यजन्तुमा अति दुर्लभ रेड पाण्डादेखि बँदेल, चितुवा, स्याल, वन विरालो, भालु, कस्तुरी मृग समेत पाइने गरेको छ । यस गाउँपालिकामा कर्णाली प्रदेशकै सबैभन्दा पहिलो केन्द्रीय लाइनमा जोडिने २ वटा जलविद्युत आयोजनाहरूः द्वारी जलविद्युत आयोजना र पदमखोला जलविद्युत आयोजना सफलतापूर्ण सञ्चालनमा आएका छन् भने र अपर लोहोरे जलविद्युत आयोजना निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ । कर्णाली प्रदेशमा करिव ८ मेगावाट उत्पादन भएकोमा त्यसको अधिकांश हिस्सा नौमूले गाउँपालिकाको हुनु गौरवपूर्ण विषय हो । यहाँको चट्टानमा टुर्मालिन, काइनाइट र अन्य रत्नपत्थरहरू पाइएका छन् । यसैले यो गाउँपालिका जल, जंगल र जमिन तिनै दृष्टिकोणले धनी मान्न सकिन्छ ।

विकास र प्रगतिशितल परिवर्तनको संघारमा रहेको यस गाउँपालिकाको थप प्रगति र उन्नतीका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्दछ । स्थानीय भाषिक र जातीय विविधता, प्राकृतिक स्रोत साधन, उब्जाउ जमिन, वनसम्पदा र खानीलगायत महत्वपूर्ण पर्यटकीय र धार्मिक स्थलहरू भएको यस गाउँपालिकामा **'हाम्रो नौमूले'** शीर्षकमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने विषयले अहम् महत्व राख्दछ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको सामाजिक आर्थिक पक्ष:

हामीले हाम्रो इतिहास, भूगोल, भाषा, संस्कृतिप्रति गौरववोध गर्नु पर्दछ । यी मानव समाजको विकासक्रममा विकसित अवयवहरू हुन् । तर यी सबै गौरवपूर्ण थिए र हुन्छन् भन्ने कदापि होइन । मानव इतिहासमा प्राकृतिक जीविकोपार्जनको युगमा विकसित संस्कृति र परम्पराहरू बढी न्यायोचित र समतामूखी देखिन्छन् । तर त्यहाँ पनि वैज्ञानिक सोचको अभावका कारण अन्धविश्वास थियो । दासयुग र सामन्तवादमा मानिस बढी हिंस्रक, स्तुतीगानमा रमाउने र अति असमान भू-स्वामित्वका कारण बढी शोषणयुक्त थियो । पुँजीवादले प्रविधि र पुँजीको विकासका कारण उत्पादक शक्तिको विकास, उत्पादन वृद्धि र व्यापार विविधिकरण जस्ता सकारात्मक विषयहरू ल्याए तापनि नाफा र पुँजीको अति केन्द्रीकरणका कारण आर्थिक विभेद चुलिएको छ । यो वर्गबीचमात्र होइन सहर र गाउँ, विकसित र विकासोन्मुख देशबीच पनि उत्तिकै मुखरित छ । मानव विकासको प्रक्रियामा इतिहासका सही र गौरवपूर्ण परम्परालाई मानिसले अगि बढाउँदै जान्छ । ती मानव समाजले विकास गरेका सामाजिक सम्पत्तिहरू हुन् । तर समाजलाई उन्नत र विकसित बनाउन अन्धविश्वास, कुरीति, कुसंस्कार चिर्दै जानु पर्दछ र सकारात्मक पक्षहरूलाई संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्दै जानु पर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रमले जातीय र लैङ्गिक विभेद, छुवाछुतजस्ता कुप्रथालाई हटाउन मद्दत गर्नु पर्दछ ।

हाम्रो कतिपय संस्कारले श्रम गर्ने परम्परालाई हेयका रूपमा हेरेको छ । हुन त वेदमा कृषिलाई उत्तम पेशा मानिएको छ । वेद लेखनका केही खण्डहरू मानिस प्राकृतिक उत्पादनको अवस्थामै रहेको बेला लेखिएको मानिन्छ । तर पछि दास र सामन्तवादले श्रम गर्नेलाई तल्लो जाति बनाइदियो । विचौलिया अर्थतन्त्रको दवदवासँगै कृषिपेशा गर्नेलाई दोस्रो दर्जाको पेशा ठान्न थालियो । यो दलाल पुँजीवादसँग जन्मिएको क्लर्क शिक्षा पद्धतिले दिएको नकारात्मक योगदान हो । नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको समाजवादोन्मुख समाज निर्माण गर्न *गरिखाने शिक्षा*को विकास अनिवार्य शर्त हो ।

त्यसैले समाजवादोन्मुख समाज निर्माणका लागि प्रगतिशील र उद्यमशील पुँजीवादको विकास आवश्यक हुन्छ । यसले उत्पादक शक्तिलाई बढावा दिन्छ र उत्पादनमा बृद्धि गर्दछ । बढीभन्दा बढी उद्यमी र मेहनती हातहरूले व्यवसाय गर्दा समृद्धि तलबाट निर्माण हुन्छ र यो समतामूखी पनि हुन्छ । यसका लागि हामीले विद्यार्थीलाई विद्यालय शिक्षादेखि नै मानसिक र शारीरिक हिसावले दक्ष पार्नु पर्दछ ।

उदाहरणका लागि कलिला विद्यार्थीले स्थानीय पाठ्यक्रमअन्तर्गत सामुहिक तरकारी खेतीको योजना बनाउँदछन् । टोली नेतालाई कम्पोष्ट मल बनाउने जिम्मा छ । भदौ १५ देखि ३० गतेसम्म श्यामको वेर्ना तयार गर्ने जिम्मा छ । असोज १-२० गतेसम्म सिताले बारी खनेर तयार गर्ने र असोज १५-२० गतेसम्म रिताको विरुवा सार्ने जिम्मा छ । त्यस्तै अर्कोको पानी भराउने र सिँचाइ गर्ने, गोड्ने आदि जिम्मा छ । पुरुष महिला सबै जातिले काम बाँडेर गरेका छन् । यसले परियोजना सामुहिक ढङ्गले गर्ने तरिका सिकाउँदछ । उत्पादित तरकारी केही आफै प्रयोग गरेर पोषणयुक्त खाना उनीहरूले प्राप्त गर्दछन् । त्यसमाथि केही बेचेर स-सानो खर्च पनि जोहो हुन्छ । तर यसबाट उनीहरूले सिकेको जो अनुभव हो त्यसले भविष्यका दिनमा म केही आफै गर्न सक्छु भन्ने आत्मविश्वास जगाई दिन्छ । *'हाम्रो नौमूले'* नामक यस स्थानीय पाठ्यकमले पनि हाम्रा बालबालिका, समाज र देशलाई रूपान्तरण गर्न सक्दछ।

साधारण उद्देश्यः

हाम्रो नौमूले पाठ्यक्रममा तय गरिएका विषयहरूको शिक्षण सिकाइपछि विद्यार्थीहरू निम्नलिखित कुराहरूमा सक्षम हुनेछन् :

१) नौमूले गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, भु-बनौटबारे व्याख्या गर्न ।

२) स्थानीय इतिहासबारे वर्णन गर्न ।

३) स्थानीय जनसाङ्ख्यिक अवस्था जातजातिको अवस्थाबारे विवरण प्रस्तुत गर्न ।

४) स्थानीय विविध संस्कृति र संस्कारको सवल पक्ष सहित यसको महत्त्व दर्शाउन र कतिपय कुसंस्कारहरू सुधारको आवश्यकताबारे बताउन ।

५) स्थानीय कला साहित्यका बारेमा आधारभूत जानकारी हासिल गर्न ।

६) महत्त्वपूर्ण स्थानीय अभिलेखहरू र तीनको महत्त्व बताउन ।

७) स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधिको पहिचान गरी त्यसको महत्त्व दर्शाउन ।

८) स्थानीय परम्परागत तथा प्राकृतिक उपचार विधि प्रयोगमा ल्याउन ।

९) स्थानीय प्राङ्गारिक खाद्य पदार्थको पोषण महत्त्वबारे बताउन ।

१०) परम्परागत स्थानीय खेल र मनोरञ्जनमार्फत् बालबालिकाको शारिरीक मानसिक विकासमा सघाउ पुर्‍याउनका साथै सम्बन्धित क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विकास गर्न ।

११) स्थानीय पर्यावरणसँग सम्बन्धित बोट विरुवा, जनावर, जलचर, रामसार क्षेत्र आदिको संरक्षणको आवश्यकताबारे बताउन र छानिएका नमुना संरक्षण अभियानमा सहभागी भई पर्यावरण संरक्षणबारे व्यावहारिक ज्ञान हासिल गर्न ।

१२) जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण र अनुकूलनका उपायहरूवारे जानकारी हासिल गर्न ।

१३) स्थानीय पर्यटकीय सम्भावना बारे जानकारी गराई आवश्यक आधार तय गर्न ।

शिर्षक : हाम्रो नौमूले

पाठ्यक्रमको प्रकृतिः व्यवहारिक तथा प्रयोगात्मक बुझाई पूर्णाङ्कः १००

कक्षाः ८ उतिर्णाङ्कः २०+२०

पाठ्यभारः ४ घण्टा

पाठ्य घण्टाः १२८ घण्टा

परिचयः

यो पाठ्यक्रम नौमूले गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम "**हाम्रो नौमूले**" कक्षा ८ का लागि तयार गरिएको हो । यसमा कर्णाली प्रदेशको ऐतिहासिक तथा भौगोलिक अवस्थिति र अव्यवहरूका बारेमा बताउन र संक्षिप्त रूपमा लेख्न सक्नेछन् । यसमा विशेषत कर्णाली सभ्यताको विषयमा सामान्य जानकारी प्राप्त गर्नुका साथै दुल्लु र सिंजा सभ्यताका बारेमा व्याख्या गर्न सक्नेछन् ।

विद्यार्थीले कर्णाली प्रदेशको जनसङ्ख्याका विविध पक्ष, सांस्कृतिक विविधता, ऐतिहासिक रेसम मार्ग तथा परम्परागत व्यापार, कर्णाली सभ्यताका विविध पाटामा योगदान गर्ने महत्त्वपूर्ण व्यक्तित्वहरूको बारेमा समेत जानकारी प्राप्त गर्नेछन् । विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशको गरिवीका कारणहरू र पार पाउने उपायबारे आफ्ना धारणाहरू संक्षिप्त रूपमा लेख्न र बताउन सक्नेछन् । विद्यार्थीहरूले जडिबुटी खेती गर्ने तरिका, उन्नत बाखापालन, लोकल कुखुरा पालन, प्राङ्गारिक कृषि खेति आदिका आफूले सिकेको ज्ञान घरमा र छिमेकमा बताई स्थानीय उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्ने कुरामा योगदान पुऱ्याउने छन् ।

विद्यार्थीहरूले बाहिरका महत्त्वपूर्ण स्वादको अध्ययन गरी स्थानीय परिकारको उन्नयन गर्न सघाउ पुऱ्याउनुका साथै प्रदेशको सम्भाव्य परियोजना नामावली तयारी गर्ने, नौमूले गाउँपालिकामा शिक्षक र विज्ञको सहयोगमा आफैले कार्यान्वयन गर्न सक्ने सानो र नौलो ड्रिम परियोजना छनौट गर्न सक्नेछन् । विद्यार्थीहरूले कर्णालीका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरूका बारेमा खोज गरी छोटो परिचय लेख्न, आयुर्वेदिक तथा प्राकृतिक उपचार विधिका विषयमा पनि जानकारी हाँसिल गर्नेछन् । यो पाठ्यक्रमका माध्यमबाट शिक्षक, विद्यार्थी र खेल विज्ञको सहायताका आधुनिक र स्थानीय खेलको समिश्रणबाट नयाँ खेलको विकासका लागि योगदान गर्नुका साथै विभिन्न सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजना गरी देउडा, गीत सङ्गित र नाचमार्फत् प्रतिभाहरू पहिचान गरी उजागर गर्ने काममा सघाउ पुग्नेछ ।

कक्षागत उद्देश्यहरू:

यो पाठ्यांशको सिकाई शिक्षणपश्चात् बालबालिकाहरू निम्न सिकाइ गर्न सक्षम हुनेछन्:

१. विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशको भौगोलिक अवस्थिति र अव्यवहरूका बारेमा बताउन र संक्षिप्त रूपमा लेख्न सक्नेछन् ।

२. विद्यार्थीहरूले कर्णाली सभ्यताको इतिहासका बारेमा संक्षिप्त जानकारी प्राप्त गर्नेछन् । यसका बारेमा परिचय लेख्न सक्नेछन् । दुल्लु र सिञ्जा सभ्यताका बारेमा ब्याख्या गर्न सक्नेछन् ।

३. विद्यार्थीले कर्णाली प्रदेशका जनसङ्ख्याका विविध पक्षबारे (अपाङ्ता भएको बेरोजगार, महिला, युवा बालबालिकाको जनसङ्ख्या) बुझि जनसाङ्ख्यिक लाभांशको अवस्थाबारेमा बताउन सक्नेछन् ।

४. कर्णाली प्रदेशका महत्त्वपूर्ण जात्रा र मालिकाका बारेमा खोजमूलक अध्ययन र टिपोर्ट तयार गरी बताउन सक्नेछन् ।

५. विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशका सांस्कृतिक विविधताका बारेमा बताउन र संक्षिप्त लिखित परिचय दिन सक्नेछन् ।

६. कर्णाली प्रदेशको परम्परागत व्यापारका बारेमा बताउन सक्नेछन् । यसको पुनरोदय र कर्णालीको समृद्धिका बारेमा बताउन सक्नेछन् ।

७. विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशका महत्त्वपूर्ण व्यक्तिहरू योगी नरहरिनाथको बारेमा अध्ययन गरी उनको जीवनी र योगदानबारे परिचय दिन सक्नेछन् । कर्णाली प्रदेशका अन्य विद्धान साहित्यकार, लेखक, कलाकारहरूको सूची तयार गरी उनीहरूको नाम र काम बताउन सक्नेछन् ।

८. विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशको गरिवी, यसका कारणहरू र पार पाउने उपायबारे आफ्ना धारणाहरू संक्षिप्त रूपमा लेख्न र बताउन सक्नेछन् ।

९. विद्यार्थीहरूले भूक्षय रोकी हरित आयमूलक वृक्षारोपणका लागि जेट्रोपा खेती र सँगसँगै जडीबुटी खेती गर्ने तरिकाको बारेमा बताउन सक्नेछन् र परियोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सक्नेछन् ।

१०. विद्यार्थीहरूले जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू बताउन सक्नेछन ।

११. विद्यार्थीहरूले उन्नत बाखापालनका बारेमा अध्ययन गरी बताउन सक्नेछन् । आफूले सिकेको ज्ञान घरमा र छिमेकमा बताई बाखा पालनलाई सघाउ पुऱ्याउन सक्नेछन् ।

१२. विद्यार्थीहरू बाहिरका महत्त्वपूर्ण स्वादको अध्ययन गरी स्थानीय परिकारको उन्नयन गर्न सघाउ पुऱ्याउने छन् ।

१३. विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशको सम्भाव्य परियोजना नामावली तयारी गर्नेछन् । उनीहरूले **नौमूले** गाउँ गाउँपालिकामा शिक्षक र विज्ञको सहयोगमा आफैले कार्यान्वयन गर्न सक्ने सानो र नौलो ड्रिम परियोजना छनौट गर्नेछन् ।

१४. विद्यार्थीहरूले एक्सेल, पावर प्वाइन्ट आदि चलाउन सिक्नेछन् । साइवरसम्बन्धी सामाजिक तथा कानुनी मूल्य मान्यताका बारेमा जानकारी राख्नेछन् ।

१५. विद्यार्थीहरूले अकुपञ्चर, अकुप्रेसेर र आयर्वेद उपचार विधिको सामान्य परिचय दिन सक्नेछन् र यसको उपयोगिताबारे बताउन सक्नेछन् ।

१६. कर्णालीका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरूका बारेमा खोजगरी छोटो परिचय लेख्न सक्नेछन् ।

१७. शिक्षक, विद्यार्थी र खेल विज्ञको सहायताका आधुनिक र स्थानीय खेलको समिश्रणबाट नयाँ खेलको विकासका लागि योगदान गर्न सक्नेछन् ।

१८. विद्यार्थीहरूले विद्यालयसँगको सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजना गरी गित सङ्गित र नाचका विद्यालयका प्रतिभा छनौट गरी प्रतिभा निर्माणमा सघाउ पुऱ्याउने छन् ।

नौमूले गाउँपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

विषयः हाम्रो नौमूले

कक्षाः ८

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम तथा विस्तृतीकरण

पाठ	सिकाइ उपलब्धी र विशिष्ट सिकाइ	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भाव्य शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भाव्य शिक्षण सामग्री	सम्भावित मूल्याङ्कन	पाठ्य घण्टा
१. स्थानीय भूगोल (**कर्णाली प्रदेशको भूगोल**)	क) विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशको भौगोलिक अवस्थितिहरूका बारेमा बताउन र संक्षिप्त रूपमा लेख्न सक्नेछन् ।	- प्रदेशको भौगोलिक अवस्थिति,माटो, वन, हावापानी । नदी ताल तलैया झरना आदि । - हिमनदी, हिमाल पहाडहरू, उपत्यका, बेँसी र फाँटहरू, सबैभन्दा अग्लो स्थान र होचो स्थान, हिमाल पारीको भू-भाग, हिमरेखा, पाटन क्षेत्र, तातो पानीका मूलहरू, वनका प्रकारहरू आदि ।	- कर्णाली प्रदेशको अक्षांश देशान्तर, क्षेत्रफल, भौगोलिक क्षेत्रहरू नदी, खोलानाला आदि नक्सामा देखाउने र विद्यार्थीलाई देखाउन लगाउने । - प्रदेशमा रहेको हावापानी वन, माटोको नक्सा देखाई विभिन्न क्षेत्रका विशेषता बारेमा छलफल गर्ने । - प्रदेशको सबैभन्दा होचो भूभाग कर्णाली र भेरी नदीको दोभान जामु कुइने (सुर्खेत, समुद्री सतह देखि १८० मीटर) देखि अग्लो चुरेन हिमाल (डोल्पा ७३४८ मीटर)बीचमा रहेका भौगोलिक विषमता छलफल गर्ने । - कर्णाली प्रदेशमा रहेका महत्वपूर्ण हिमालहरूका बारेमा छलफल गर्ने । (६००० मिटर भन्दा माथिलाई प्राथमिकता दिने) । - कर्णाली प्रदेशको टुन्ड्रा हावापानीमा हिउँदमा माइनस २८ डिग्रीसम्म तापमान तर सुर्खेत उपत्यका र खोचमा ३८ डिग्री तापमान पुग्ने कुरा ग्राफमा देखाउने । विभिन्न तापमानमा हुने वनका बारेमा छलफल गर्ने । (सदावाहर उपोष्ण, पतझर, कोणधारी, लेकाली, टुन्ड्रा आदि बनस्पति) - प्रदेशमा रहेका नदी प्रणाली, ताल र झरनाका बारेमा छलफल गर्ने । त्यसलाई नक्सामा देखाउने । - प्रदेशको पाटन क्षेत्र, हिमाल पारीका अपर डोल्पा,	- प्रदेशको अवस्थिति र भौगोलिक विभाजन, माटो, हावापानी, बनस्पति आदि भएको नक्सा देखाउने । - प्रदेशका विभिन्न हिमाल, पाटन, हिमाल पारीका भागहरू, नदी, ताल, खोँच आदिका चित्रहरू ।	- कर्णाली प्रदेश भौगोलिक विविधता भएको प्रदेश हो छलफल गर्नुहोस् । प्रदेशको सबैभन्दा होचो र सबैभन्दा अग्लो स्थान कुन कुन हुन् र कति मिटरको उचाइँमा रहेका छन् ? प्रदेशका पाँच अग्ला हिमालको नाम भन्नुहोस् । - कर्णाली प्रदेश महत्त्वपूर्ण तालहरूको प्रदेश हो । कर्णाली प्रदेशमा रहेका तालहरूको सूची बनाउनुहोस् र ती कुन कुन जिल्लामा	७

			लिमी लाप्सा जस्ता स्थानको भौगोलिक बनौट, हावापानी, वनस्पति आदिबारे सचित्र छलफल गर्ने ।		पर्दछन् उल्लेख गर्नुहोस् । - कर्णाली प्रदेशको विषम हावापानी र त्यस अनुसारको बनस्पतिको प्रकार बारे लेख्नुहोस् ।	
२. स्थानीय इतिहास **(कर्णाली सभ्यता एक परिचय)**	क) विद्यार्थीहरूले कर्णाली सभ्यता (दुल्लु तथा सिञ्जा सभ्यताको विस्तारित रूप) परिचय दिन सक्नेछन् र यसका बारेमा एक खोजमूलक आलेख तयार गर्नेछन् ।	- दुल्लु र सिञ्जा खस सभ्यताको इतिहास । दुल्लुदेखि सिञ्जासम्म फैलिएका ऐतिहासिक शिलालेख, कोत गढी, पञ्चदेवल, पाथ्थरनाउली, खाँडाचक्र, भुर्ती पञ्चदेवल, कीर्तिखम्ब, सिँजाका पाण्डुगुफा, लामाथाडा र अन्य भग्नावशेष आदिका आधारमा इतिहास । - खस सभ्यताको विस्तारित क्षेत्र काक्रेविहार, ठाकुरद्वारा, दानवाताल, जक्तिपुर, विनायक, विलासपुर लुम्बिनी, खोजरनाथ, खारी मानसरोवर आदि । - कर्णालीका जनजीवन र व्यापार जोड्ने कर्णाली रेसम	– खस साम्राज्यको उत्पत्ति र नागराजका विषयमा छलफल गरिने । – दुल्लु र सिञ्जाको विस्तारित क्षेत्रमा रहेका ऐतिहासिक चिज वस्तुहरूको बारेमा विद्यार्थीसँग छलफल गरी कालोपाटीमा सूची बनाइने छ । छुटेका स्थानहरू थप गरिने छ । – विद्यार्थीलाई ऐतिहासिक निधिहरूको तस्बिर प्रस्तुत गरी सिञ्जा, दुल्लु, सुर्खेत, चन्दननाथ, खार्पुनाथ, मानसरोबरलगायत विस्तारित क्षेत्रको इतिहास र ती निधिहरूको व्याख्या गरिने छ । – दुल्लु खस राज्यको हिउँदे राजधानी र सिञ्जा गृष्म राजधानी एक नौलो प्रयोग । सिञ्जा सभ्यता आफैमा शैविक र जालन्दरको मिश्रणबाट बनेको । खस राज्य बौद्धमार्गी र छोटो समय हिन्दू र बौद्ध दुवै धर्म अपनाएकोले यहाँ धार्मिक सहष्णिुता र खुलापन थियो । यी विषयबस्तु शिक्षकले अध्ययन गरी बुझाउने । – खस राज्यका चल्ल, मल्ल, वर्मा आदिको इतिहास र वंशावली शासन व्यवस्थाबारे छोटोमा बताइने	- ऐतिहासिक भौतिक धरोहर तथा खस राज्यका महत्त्वपूर्ण निधिहरू र व्यक्तिका तस्बिरहरू । - कर्णाली सभ्यतासँग सम्बन्धित खोजमुलक किताब र ग्रन्थहरू ।	- तलका विषयमा छोटो परिचय दिनुहोस्: कीर्तिखम्ब, काँक्रेविहार, खार्पुनाथ, विनायकका पञ्चदेवल, सिञ्जाका भग्नावशेष, जक्तिपुर । - कर्णालीको सिञ्जा सभ्यताको परिचय दिनुहोस? - खस साम्राज्यको उत्पत्ति र विकासक्रमका बारे लेख्नुहोस?	८

		मार्ग र यसका सहायक मार्गहरू । - आधुनिक निर्मित र निर्माणाधिन सडक सञ्जाल र परम्परागत बाटोको सम्वद्धता ।	छ ।			
३. जनसाङ्ख्यिक बनौट, समाज र जनजातिको अवस्था (**कर्णाली जनसाङ्ख्यिक अवस्था अवसर र चुनौती**)	क) विद्यार्थीले कर्णाली प्रदेशका जनसङ्ख्याका विविध पक्षबारे (अपाङ्गता भएका बेरोजगार, महिला, वृद्ध, युवा बालबालिकाको जनसङ्ख्या) बताउन सक्नेछन् । उनीहरूले यस प्रदेशको जनसाङ्ख्यिक लाभाङ्शको अवस्था बारेमा बताउन सक्नेछन् ।	- कर्णाली प्रदेशका जिल्लाको जनसाङ्ख्यिक बनौट र जनसङ्ख्याका विविध पक्षहरू (अपाङ्गता भएका बेरोजगार, महिला, वृद्ध, युवा बालबालिकाको जनसङ्ख्या) ।	- प्रदेशको जनसाङ्ख्यिक विवरण भएको नक्सा, ग्राफसहित विभिन्न जिल्लामा रहेका उमेरगत, लैंगिक, अपाङ्ग भएको जनसाङ्ख्यिक अवस्थालाई प्रस्तुत गर्ने । - प्रदेशको जनसङ्ख्यामा रहेको निरक्षरता, बेरोजगारी, बाटो पहुँच नभएको जनसङ्ख्या आदिका बारेमा छलफल गर्ने । - कर्णालीमा रहेको सबैभन्दा ठुला युवा र बालबालिकाको जनसङ्ख्यालाई सदुपयोग गर्न सक्दा यो नै अवसर र यसलाई सम्बोधन नगरेमा सामाजिक अस्तव्यस्तता, द्वन्द्वको कारण बन्न सक्ने कुरा बुझाउने । - विभिन्न जिल्लाका जनसङ्ख्याको तालिका विद्यार्थीलाई दिइ युवा र बालबालिकाको जनसङ्ख्या र अन्य उमेरको अवस्थालाई तथ्यगत रूपमा लेख्न र भन्न लगाउने । - युवा जनसङ्ख्याको विदेश पलायन, स्कूल छाड्ने प्रवृति, (भारत जाने, घरायसी काम, यार्चागुम्बा टिप्ने, भेडी गोठाला जाने आदि) समस्याबारे छलफल गर्ने ।	- नक्सा, ग्राफ पिरामिड चित्र आदि - जनगणनाको कर्णालीको जनसङ्ख्याको पछिल्लो विवरण	- कर्णाली प्रदेशका अपाङ्ग, वृद्ध, महिला, युवा र बालबालिकाको अवस्थाबारे बताउनुहोस् । - कुनै एक जिल्लाका बालबालिका, युवा जनसङ्ख्या र प्रौढ जनसङ्ख्याबारे टिप्पणी गर्नुहोस् । - तपाईंको गाउँबाट पढाई छाडेका र विदेश पलायन भएका युवाको बारेमा एक टिप्पणी लेख्नुहोस् ।	८

४. स्थानीय संस्कृति, रीतिरिवाज र संस्कारहरू (चाडपर्वहरू र तीर्थयात्रा, लोक बाजाहरू, लोक भाकाहरू, जात्रा-मेलाहरू, चालचलन र लवाइ खवाइ) *(कर्णाली प्रदेशको सांस्कृतिक विविधता)* (जन्म, विवाह तथा मृत्यु संस्कार, धार्मिक तथा परम्परागत संस्कारहरू	- कर्णाली प्रदेशको सांस्कृतिक विविधता बारे संक्षिप्त परिचय दिन सक्नेछन् ।	- ब्राह्मण, क्षेत्री, खस बाहुल्यता, लामा, भोटे, जनजाति, थारू, दलित आदिका आफ्ना विविध संस्कृतिहरू रहेका । कर्णाली प्रदेशमै सबैभन्दा पुरानो प्रकृति पुजक बोन सभ्यताको पनि केन्द्र रहेको । मगरलगायत जनजातिको थलो पनि यस प्रदेशमा रहेको, अल्पसङ्ख्यक पहाडी मुस्लिम, घुमन्ते राउटे जाति पनि यही प्रदेशमा रहेको ।	- कर्णालीको नक्सामा खस आर्य बाहेक अरु सभ्यता र जनजातिका क्लस्टर क्षेत्रहरू कहाँ छन् भनी देखाउने । - विद्यार्थीलाई विभिन्न जाति, धर्म र सम्प्रदायका मानिसहरूको संस्कृति र चालचलनबारे थाहा भएको कुरा पालै पालो भन्न लगाउने । - उनीहरूको फरक सभ्यता, धर्म, चालचलन, लवाइ खवाइका बारेमा विद्यार्थीसँग छलफल गरी प्रस्ट पार्ने । - तस्बिरहरू देखाई विभिन्न जनजातिको वेशभुषा र रहनसहनबारे छलफल गर्ने । कर्णालीको धार्मिक र सांस्कृतिक मिलन र सहिष्णुताको इतिहास बारेमा छलफल गर्ने । - विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशका विभिन्न जातिहरूले मनाउने महत्त्वपूर्ण चाडपर्व, जात्रा र मालिकाहरूको छोटो परिचय दिइने छ ।	- सङ्कलित लेख, तस्बिरहरू, कर्णाली प्रदेशको नक्सा । - राउटे तथा अन्य संस्कृतिको भिडियो क्लिप । - जातजातिका संस्कृति भाषाबारे लेखिएका विभिन्न पुस्तक, टिपोट, लेख र रचनाहरू ।	- कर्णालीको पुरानो बोन सभ्यताका बारेमा परिचय दिनुहोस् । - कर्णाली प्रदेश खस बाहुल्य प्रदेश भए तापनि धार्मिक सांस्कृतिक विविधता भएको एक सहिष्णु प्रदेश हो । यसबारे व्याख्या गर्नुहोस् । - राउटे जातिका बारेमा छोटो परिचय दिनुहोस् ।	८

तथा केही कुसंस्कार र कुरीतिहरू)	- कर्णाली प्रदेशका रहेका महत्त्वपूर्ण रीतिरिवाज र संस्कारहरूबारे बताउन सक्नेछन् ।	- मष्टो पूजा, कुल पूजा, खसान र जडानको जन्म, विवाह र मृत्यु संस्कार ।	- खस आर्यमाझ रहेको कुल पूजा तथा मष्टो पूजाबारे विद्यार्थीलाई थाह पाएका कुरा भन्न उत्प्रेरित गर्ने । विभिन्न स्थानमा स्थापित विभिन्न प्रकारका मष्टोहरू बारेमा छलफल गर्ने । - भोट क्षेत्रको जडान संस्कारः जन्म, विवाह र मृत्यु संस्कार के कस्तो रहेको छ विद्यार्थीसँग छलफल गर्ने । यसका लागि शिक्षकले विशेष शैक्षिक सामग्रीहरू तयार गरी अध्यापन गराउने । - थारु आदिवासीको माघी र मगरहरूको भूमे पूजा, मुस्लिम अल्यसङ्ख्यकको रमादान, राउटेको बाँदर सिकार गर्ने आदि चलन, रीतिरिवाज र संस्कारहरूका विषयमा छलफल गर्ने । - राउटे जातिका संस्कारका बारेमा स्थानीय जानकारबाट सूचना लिई एउटा लेख तयार गर्न लगाउने ।	- यससम्बन्धी लेख, टिप्पणी तथा तस्बिरहरू । - संस्कृतिका झलक देखाउने भिडियो क्लिपहरू ।	- जडान संस्कृतिको जन्म, विवाह र मृत्यु संस्कारका बारेमा बताउनुहोस् । - खस आर्यमाझ मानिने कुल पूजा तथा मस्टो संस्कारका बारेमा बताउनुहोस् । राउटे जातिको चालचलन र संस्कारबारे लेख तयार पार्नुहोस् ।	८

५. राजनीतिक सामाजिक अवस्था र महत्त्वपूर्ण व्यक्तित्वहरू (**कर्णालीका महत्वपूर्ण व्यक्तित्वहरू**)	- कर्णाली प्रदेशका महत्त्वपूर्ण व्यक्तिहरू योगी नरहरिनाथ, सौभाग्य शाह र अन्यको योगदानका बारेमा बताउन सक्नेछन् ।	- योगी नरहरिनाथको संक्षिप्त जीवनी, उनका कृतिहरू, उनको इतिहास, पूर्वीय दर्शन र संस्कृति अध्ययनमा उनको योगदान । - कर्णाली प्रदेशका लागि काम गरेका अन्य व्यक्तिहरू डोरबहादुर विष्ट, सत्यमोहन जोशी, विहारीकृष्ण श्रेष्ठ, जोसेफ टुची, विसप सि वेरी, पूर्णप्रकाश नेपाल 'यात्री' र अन्य ।	- योगी नरहरिनाथबारे संक्षिप्त जीवनी सङ्कलन गर्ने । उनको तस्बिरको परिचय गराई शिक्षकले त्यसको अध्ययन गरी विद्यार्थीलाई सरल तरिकाले बुझाउने छ । अध्यात्म, इतिहास र संस्कृतिको ज्ञान गराई उनका कृतिहरूबारे संक्षिप्त रूपमा परिचित गर्न लगाउने । उनको नाममा नरहरिनाथ गाउँपालिका रहेको र उनको सालिक मान्म खाँडाचक्रमा बनाइएको, दैलेखमा आई कोटीहोम गरेका तथा पादुकास्थानको खोलामा पुरिएको देवल माथि ल्याई स्थापना गराएको जस्ता विषयहरू समेटी उनको थप परिचय दिने । - कर्णालीका बारेमा अध्ययन गर्ने समाजशास्त्री डोरबहादुर विष्ट, संस्कृतिविद् सत्यमोहन जोशी, विहारीकृष्ण श्रेष्ठ, जोसेफ टुची, विसप सि वेरी, सौभाग्य शाह, पूर्णप्रकाश नेपाल 'यात्री', प्रा.डा. नन्दबहादुर सिंह, डा. मधुसूदन गिरी, राजाराम सुवेदी आदिको संक्षिप्त परिचय आदि ।	- योगी नरहरिनाथ लगायत अन्य व्यक्तिहरूको फोटो र अन्य सङ्कलित शैक्षिक सामग्री ।	- योगी नरहरिनाथको जीवनीबारे सक्षिप्तमा लेख्नुहोस् ? - कर्णाली प्रदेशको अध्ययनमा योगदान पुऱ्याउने अन्य व्यक्तित्वहरूको नाम लेख्नुहोस् ।	७
६. स्थानीय जनजीविका र अर्थतन्त्र (**कर्णाली रेसम मार्ग, उत्तर दक्षिण व्यापार र समृद्धि**)	- कर्णाली रेसम मार्ग, व्यापार र समृद्धिको बारेमा ऐतिहासिक ज्ञान हासिल गर्नेछन् ।	- कर्णालीको परम्परागत व्यापार, पशुपालन, उत्तर दक्षिण व्यापारिक मार्ग कर्णाली रेसम मार्गले खेलेको भूमिका/कर्णाली गरिव हुनुका कारण/कर्णालीमा नौलो रेसम मार्गले पुनः समृद्धि ल्याउन सक्ने विषयहरू ।	- कर्णाली प्रदेशको परम्परागत आम्दानीको स्रोत कस्तो थियो पशुपालन र व्यापारबाट कर्णाली कसरी धनी थियो भन्ने कुरा बताउने । - विद्यार्थीले नुन र ऊनसँग अन्न साट्ने, मध्यपहाडलाई चरन क्षेत्रका रूपमा उपयोग गर्ने परम्पराबारे बुझेर आउन लगाई कक्षामा प्रस्तुती गर्ने । - कर्णाली समय क्रममा कसरी गरिब हुँदै गयो भन्ने कुरा बुझाउने ।	- नक्सा, टेवल र ग्राफहरू, कर्णाली रेसम मार्गसम्बन्धी लेख र टिपोर्टहरू । - सम्बन्धित भिडियो क्लिपहरू ।	- कर्णाली रेसम मार्ग के हो ? बताउनुहोस् । रेसम मार्गको चल्तीले कसरी कर्णालीलाई इतिहासमा सम्पन्न बनाएको थियो चर्चा गर्नुहोस् ।	७

			- पुराना रेसम मार्गको चल्ति बन्द हुनु र व्यापार कमजोर बन्दै गएका कारण कर्णाली गरिब हुँदै गएको कुराका तथ्यहरू प्रस्तुत गरी बुझाउने । - चीनले नयाँ रेसम मार्ग (बेल्ट एण्ड रोड इनिसियटिभ) पहल कदमी लिएसँगै कर्णाली रेसम मार्ग पुनरोदयको सम्भावना । मानसरोवर र कैलास नेपाल र भारतका हिन्दुहरूका लागि पवित्र स्थल हुनु, मध्य एसियासँगको व्यापार सम्भावना रहनु, कर्णालीको अथाह जलस्रोत, जडिबुटी, पर्यटकीय सम्भावना फुल्न र फल्न सक्ने सम्भावना रहेको जमुना-हिल्सा द्रूत मार्ग कर्णाली समृद्धिका लागि सुनको सिक्री बन्न सक्ने कुरा नक्सा, तथ्यहरूका आधारमा विद्यार्थीसँग छलफल गर्ने । - यो विषय बुझाउन विद्यार्थीलाई छलफल र नक्साका ठाउँहरू देखाउन लगाई सहभागी गराउने ।		- चीनको नयाँ रेसम मार्ग भनेर चिनिने बेल्ट एण्ड रोड इनिसियटिभ के हो ? कर्णाली रेसम मार्गको पुनरोदय र कर्णालीको समृद्धिको सम्भावना बारे चर्चा गर्नुहोस् । - नक्सामा कर्णाली रेसम मार्गलाई जोड्नुहोस् ।	
७. स्थानीय पर्यावरण क) आयमूलक वन **(जेट्रोपा र जडीबुटी खेती)**	क) विद्यार्थीले जेट्रोपा र जडीबुटी खेतीका बारेमा परियोजना बनाई काम गर्न सक्नेछन् । ख) बगर खेतीका बारेमा जानकारी लिई सम्भावनालाई व्यवहारिक रूपमा लागु गर्न सक्नेछन् ।	- जेट्रोपाको रैथाने नाम, यसका विशेषता, उपयोगिता, खेतीको महत्त्व, लगानी र आम्दानी, हुर्काउन सजिलो, वातावरण संरक्षण, खाली भूक्षय भएको जमिनमा सजिलै हुर्किन सक्ने, सँगसँगै जडिबुटी लगाउन मिल्ने । - नौमूले गापको भूक्षय र	- विद्यार्थीलाई जेट्रोपाको चित्र देखाई चिन्न लगाउने यसको रैथाने नाम अनुमान गर्न लगाउने । - यसको परिचय भइसकेपछि यसको महत्त्व, यसको बिऊबाट बन्ने हरित इन्धन जो विश्वका उत्कृष्ट हवाइ कम्पनीहरू र गाडीहरू प्रयोग गर्दछन्, यो वातावरण संरक्षण र आर्थिक दुवै हिसावले महत्त्वपूर्ण रहेको कुरा विद्यार्थीलाई बुझाउने । तेहोरो वातावरणीय महत्त्व भएको कुरा बुझाउने (हरियाली, भूक्षय रोक्ने र हरित इन्धन) । - यसको विरुवा लगाउने तरिका (विऊ रोप्ने, हाँगा रोप्ने, नर्सरीबाट ल्याई रोप्ने आदि विभिन्न तरिकाका	- जेट्रोपा नर्सरीको चित्र । - जडीबुटी खेतीका बारेमा भिडियो क्लिप र टिपोटहरू ।	- जट्रोपाको नेपाली रैथाने जात के हो ? यसको तेहोरो वातावरणीय महत्त्व बारे प्रकाश पार्नुहोस् । - जट्रोपाको खेतीबाट नेपालमा गरिवी निवारण गर्न सकिन्छ, लगानी र आम्दानी बारे बताई	८

		सुख्खा हुने क्षेत्रमा जेट्रोपा खेतीको . - लोहोरे नदि बगरमा तरबुजा लगायतको उत्पादनको सम्भावना अध्ययन ।	बारेमा छलफल गर्ने । - जेट्रोपाका मुनि जडीबुटी रोप्न सकिने र यसको पात र छाँयामा मल हुने कुरा विद्यार्थीसँग छलफल गर्ने । कुन-कुन जडीबुटी हुन सक्दछन् भनि छलफल गर्ने । - लगानी र आम्दानीका बारेमा परियोजना सम्भावना प्रस्तुत गर्ने । ख) लोहोरे नदिको बालुवा भरिएको बगर क्षेत्रमा तरबुजा रहिउदे तरकारी खेती गर्न नौमूलेका स्थानीय विद्यालयले परियोजना बनाई काम गर्ने । यसका लागि खेती गर्ने विधि, घेरवार सुरक्षा, बजार प्रबन्ध, लगानी, आय वितरण आदिबारे विद्यालय प्रशासन र स्थानीय सरकारसँग समन्वय गरी काम गर्ने । यसबाट वाढीबाट क्षेतीग्रस्त स्थानलाई अधिकतम कसरी सदुपयोग गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा विद्यार्थी र गाउले लाई सिकाउन सकिन्छ ।		प्रस्ट पार्नुहोस् । - जेट्रोपा खेती गर्ने विधि र तरिका बारे बताउनुहोस् । - जेट्रोपा सँगै जडीबुटी खेतीको सम्भावनाका बारेमा चर्चा गर्नुहोस् । - लोहोरे नदिको क्षेत्रमा वगर खेतीको सम्भावनाबारे चर्चा गर्नुहोस् । तरबुजा उत्पादनका लागि विद्यार्थीको एक सामूहिक उत्पादन परियोजना तयार गर्नुहोस् ।	
८. जलवायु परिवर्तनका असर र न्यूनीकरणका उपायहरू	- जलवायु परिवर्तनका असर र न्यूनीकरणका उपायहरू बारे बुझ्नसक्नेछन् । - जलवायु परिवर्तनका असरका अनुकूलन उपायहरू बारे बुझ्न सक्नेछन् ।	- जलवायु परिवर्तनका असर - जलवायु परिवर्तनका न्यूनीकरण र अनुकूलनका उपायहरू सम्बन्धी छलफल	- जलवायु परिवर्तनका कृषि, जलस्रोत, जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य र प्राकृतिक वातावरणमा असर सम्बन्धी चार्ट, वृत्तचित्र, भिडियो प्रदर्शन छलफल गरी अभ्यस्त गराउने - न्यूनीकरणका उपायहरू लेखिएको चार्ट प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने । - विद्यार्थीलाई जलवायु न्यूनिकरणका लागि उल्लेखित उपायहरूका बारेमा कक्षामा छलफलमा सहभागी	- जलवायु परिवर्तनका असर सम्बन्धी चार्ट, वृत्तचित्र, भिडियो - न्यूनीकरण र अनुकूलनका उपायहरू लेखिएको चार्ट	- जलवायु परिवर्तनले मानिसको दैनिक जीवनमा कस्तो असर गर्छ ? लेख्नुहोस् । - जलवायु परिबर्तनबाट हुने असरलाई कम गर्न	८

			गराउने । - यातायात, कलकारखाना आदिमा ऊर्जाका लागि प्रयोग भइरहेका पेट्रोलियम पदार्थ एवम् कोइलाको प्रयोग कम गर्ने र ऊर्जा कम खपत गर्ने प्रविधि उपयोग गर्ने । नवीकरणीय ऊर्जा जस्तैः सौर्य ऊर्जा र जलविद्युत ऊर्जाको प्रवर्द्धन गर्ने । बोटबिरुवाले वायुमण्डलमा भएको कार्बन डाइअक्साइड ग्यास सोस्ने हुनाले वन जङ्गलको संरक्षण गर्ने र खाली जमिनमा वृक्षारोपण गर्ने । स्वच्छ ऊर्जाद्वारा सञ्चालन गर्न सकिने उपकरण, सवारी साधनहरूको प्रयोगमा जोड दिने; बायो ग्यास, वायुशक्ति, जलविद्युत, भू-ताप(Geo-thermal) जस्ता स्वच्छ ऊर्जाको प्रवर्द्धन गर्ने । फोहरमैलाको पुनः प्रशोधन र पुनः प्रयोग गरी उचित व्यवस्थापन गर्ने । खेतबारीमा रासायनिक मलको प्रयोग सकेसम्म कम गर्ने । - विद्यार्थीलाई कक्षामा उल्लेखित विवरण सहितको जलवायु परिबर्तनका असर विरुद्ध अनुकुलनका उपायहरू बारे बताउने । बाढी पहिरो र प्राकृतिक प्रकोपसँग जुध्न समुदायको पूर्व तयारीको अवस्थामा राख्ने । बाढी पहिरो नियन्त्रणका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, आकाशे पानी सङ्कलन, बायो इन्जिनियरिङ्ग, सिचाई, लगाएतका प्रविधिको निर्माण र विस्तार गर्ने । बाली लगाउने ढाँचामा परिवर्तन गर्ने तथा परिवर्तित जलवायु र नयाँ रोगसँग प्रतिरोध गर्न सक्ने बालीका जातहरूको विकास गर्ने		कस्ता उपायहरू अबलम्बन गर्न सकिन्छ ? उल्लेख गर्नुहोस ।	

			। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि र शैक्षिक क्षेत्रमा यसको पाठ्यक्रमको विकास गर्ने ।			
९.प्राङ्गारिक तथा व्यावसायिक कृषि क) तरकारी खेती ख) फलफूल खेती ग) लोकल कुखुरा पालन तथा पंक्षी पालन घ) बाखा पालन (**व्यवसायिक बाखा पालन**)	क) विद्यार्थीहरूले उन्नत बाखापालनका बारेमा अध्ययन गरी बताउन सक्नेछन् । आफूले सिकेको ज्ञान घरमा र छिमेकमा बताई बाखापालनलाई सघाउ पुऱ्याउन सक्नेछन् ।	- बाखापालन, खोर तयारी, घाँस तयारी, उन्नत नश्लको बयर बोका र बाखा मगाउने । - बयर, जपुनापारी, खरी बाखा आदिको व्यवसायिक सम्भावना ।	- उन्नत बाखापालन किन महत्त्वपूर्ण छ भनी विद्यार्थीलाई बताउने उपयुक्त भूगोल चरन क्षेत्र, बजार आदिका बारे छलफल गर्ने । - कम लगानीमा बाखाको खोर कसरी बनाउने भन्ने विधिबारे छलफल गर्ने/नयाँ बाखा र उन्नत बयर जातको बोका कसरी प्राप्त गर्ने भन्नेबारे छलफल गर्ने । युट्युवबाट छानिएका भिडियो देखाउने । - कसरी हुर्काउने दाना र घाँस के दिन, स्थानीय अन्न र बस्तुबाट दाना कसरी बनाउने भन्ने बारेमा छलफल गर्ने । - लगानी र आम्दानीको हिसाव तयार गरी २ वर्षको परियोजना बनाउन लगाउने र शिक्षकले सहजीकरणको भूमिका खेल्ने । - बाखा पालन सम्भावनाका क्षेत्रहरू कहाँ कहाँ हुन सक्दछन् भनि छलफल गर्ने । - बाखामा हुने विराम विभिन्न खाले जुका, स्वासप्रश्वास रोग, खोरेत, तुहिने समस्या आदि र त्यसको उपचार बारेमा छलफल गर्ने । - खसी उत्पादनपश्चात् बजार व्यवस्थापन बारेमा छलफल गर्ने । - स्थानीय फार्ममा शैक्षिक भ्रमण तथा व्यावसायिक वयर बाखापालक किसानलाई कक्षामा ल्याई	- बाखा पालनबारे भिडियो क्लिप/लगानी र आम्दानी योजनाको चार्ट । - बयरको राम्रो जात र यसलाई लाग्ने रोगहरूको चित्र ।	- विद्यार्थीले स्थानीय बाखा फार्ममा गई उन्नत वयर बाखापालन कसरी गर्ने भन्नेबारे प्रतिवेदन तयार गर्नेछन् । - बाखाको खोर व्यवस्थापन, बाखामा लाग्ने रोग र उपचार, घाँस र दानाका बारेमा बताउनुहोस् ।	१०

			विद्यार्थीसँग अन्तरक्रिया गराउने ।			
१०. हाम्रो भोजन र पाकशास्त्र **(स्थानीय र वाह्य स्वादको मिश्रित परिकारहरू)**	क) विद्यार्थीहरूले बाहिरका महत्त्वपूर्ण स्वादको अध्ययन गरी स्थानीय परिकारको उन्नयन गर्न सघाउ पुऱ्याउने छन् ।	- स्थानीय परिकारको उन्नयन, बाहिरका महत्त्वपूर्ण परिकार स्थानीय स्वादमा अध्ययन र अनुभव गरी बनाउने । जस्तैः फापरको मःमः, बेथेको कुराउनी या खिर भिजाएर कुटेको मकै या कोदाको रोटीमा चटामरी वा पिज्जा, पिनाको अचार, माछाका परिकार आदि ।	- नयाँ परिकारहरू जस्तै फापरको मःमः, मकै र कोदोको पिठोको चटामरी या पिज्जा, मकै र कोदोको पिठोका परिकारहरू, भट्टेउरा र यसबाट विभिन्न स्वादका सुप, दुधे मकैको खीर, काँचो केराको मःमः, स्याउको एप्रोपाइ, टिमिला र कोइरालाको अचार, जलुकाको तरकारी आदि रैथाने आधुनिक परिकारहरूको सम्भावना अध्ययन गर्न लगाउने । - पाकशास्त्र सम्बन्धी सामग्री सङ्कलन गरी शिक्षकले अध्ययन गर्ने र विभिन्न सम्भावना बारे विद्यार्थीसँग छलफल गर्ने । - शिक्षकले आफै पनि रैथाने स्वादमा नयाँ परिकार बनाउन प्रयास गर्ने र विद्यार्थीलाई कुनै एक परिकार बनाउन उत्प्रेरित गर्नै । उसले आफै बनाउन जान्ने मानिससँग सम्पर्क गरी सिक्न लगाउने या कुनै युट्युव भिडियोबाट सिक्न प्रयास गर्ने । - हरेक विद्यार्थीको अनुभव कक्षामा आदानप्रदान गर्न लगाउने ।	- टिपोट र कुकिङ गाइडको शैक्षिक सामग्री । - स्थानीय पाक जानकार सँगको अनुभव ।	- तपाईंले आफूले बनाएको परिकारको विधि, स्वाद र अनुभव उल्लेख गर्नुहोस् । - पाकशास्त्रमा रैथाने स्वाद र आधुनिक परिकारलाई एक ठाउँमा ल्याउन सकिन्छ, कसरी ? छलफल गर्नुहोस् ।	८
११. वित्तीय साक्षरता र नौलो व्यवसाय क) स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि ख) वित्तीय साक्षरता	क) विद्यार्थीहरूले कर्णाली प्रदेशको सम्भाव्य परियोजना लिस्ट तयारी गर्नेछन् । उनीहरूले नौमूले गाउँपालिकामा शिक्षक र विज्ञको	- कर्णालीको नौलो व्यवसायका लागि उर्वर भूमि, सम्भावनाका क्षेत्रहरू पर्यटन, उच्च मूल्य प्राङ्गारिक कृषि, जडीबुटी, जलविद्युत उत्पादन आदि ।	- विद्यार्थीलाई कर्णाली प्रदेशको व्यवसायको सम्भावनाका लागि तुलनात्मक लाभ के मा छ भनी सोध्ने र कालोपाटीमा टिप्ने । - थप सम्भावनाका बारेमा तथ्यहरू प्रस्तुत गरी चर्चा गर्ने । - प्राङ्गारिक कृषि गर्न ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरू,	- नौलो उद्यमशीलताका लागि छानिएका भिडियो क्लिपहरू र सङ्कलित शैक्षिक	- नौलो व्यवसायका लागि कर्णाली प्रदेशमा के के सम्भावनाहरू रहेका छन् ? - तपाईंको स्थानीय	७

ग) नौलो व्यवसाय (**कर्णाली प्रदेशमा नौला व्यवसायका सम्भावनाहरू**)	सहयोगमा आफैले कार्यान्वयन गर्न सक्ने सानो र नौलो ड्रिम परियोजना छनौट गर्नेछन् । ख) थाकल, अम्रिसो र बाबियोको कुचो बनाउने, चकटी, सुकुल र गुन्द्री बुन्ने, डोको, स्याकु, डालो, सुप्पो, दाम्लो, बरियो बनाउने तरिका । ग) नयाँ आयमूलक खेतीहरू र विभिन्न प्रशोधन र तयारीहरू ।	- विद्यालयका विद्यार्थीको ड्रिम परियोजना ।	प्रमाणीकरण, ब्राण्डिङ, बजार प्रबन्ध, उत्पादन गुणस्तरीयता आदिबारे छलफल गर्ने/कर्णाली प्रदेशको अर्गानिक प्रदेश बनाउने नीतिबारे छलफल गर्ने । - फलफूल खेतीमा स्याऊ, ओखर, सुन्तला, कागती, आँप, लिचीको सम्भावनाका साथै नयाँ खालका खेती जस्तै आबुकादो, किवी, अलैची आदिको सम्भावना, जैतुन, खमु, चुली, ढँटेलो, त्यसको हावापानी, बजार, हुन सक्ने आम्दानी आदि बारे छलफल गर्ने । - जडीबुटी खेती प्रशोधन र उत्पादन/फलफूलबाट जुस, वाइन, सस, भिनेगर र परिकारहरू/सह-लगानीमा माइक्रो हाइड्रो आदि बारे छलफल गर्ने । - विद्यार्थीलाई भिडियो क्लिपमार्फत् कुनै छानिएका खेतीको सम्भावनालाई देखाउने । - स्थानीय सफल उद्यमीहरूलाई बोलाई नौलो उद्यमशीलताका बारेमा बोल्न लगाउने । असला वा ट्राउट पालन, होमस्टे, रिभर साइड रिसोर्ट, ओखर, आबुकादो, किवी खेती, अगरवत्ती, अकवरे खुर्सानी, मैनबत्ती, वेकरी उद्योग, आदिका सम्भावनाबारे छलफल गर्ने/हरेक विद्यार्थीलाई आफ्ना ड्रिम परियोजना बनाउन लगाउने ।	सामग्री । - नौलो व्यवसाय गरिरहेका उद्यमीहरूको अनुभव ।	तहमा सम्भावना हुन सक्ने आफूलाई चाख भएको एक ड्रिम परियोजना बनाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।	

१२. सूचना प्रविधि र डिजिटल साक्षरता **(एक्सल कसरी चलाउने ? पावर प्वाइन्ट कसरी बनाउने ?)**	क) विद्यार्थीहरूले सामान्य रूपमा एक्सेल, पावर प्वाइन्ट आदि चलाउन सिक्नेछन् । साइवरसम्बन्धी सामाजिक तथा कानुनी मूल्य मान्यताका बारेमा जानकारी राख्नेछन् ।	- केही कम्प्युटर कार्यक्रमहरू: एक्सेल, पावर प्वाइन्ट, साइवर अपराध, साइवर नैतिकता र कानुन आदि ।	- विद्यार्थीलाई साइवर अपराध, साइवर नैतिकता र कानुनी व्यवस्थाबारे जानकारी गराई छलफल गरिने छ । सामाजिक सञ्जाल तथा फेसबुकमा गरिने गाली गलौज, अश्लिल प्रकृतिका सामग्री सेयर गर्ने आदि नकारात्मक पक्षहरूबारे विद्यार्थीहरूका अनुभवसहित छलफल गर्ने । - विद्यार्थीलाई एक्सलमा काम गर्ने तरिका डाटा इन्ट्रि र हिसाव निकाल्ने ग्राफ, पाइ चार्ट बनाउने आदि कुरा सिकाउने । - विद्यार्थीलाई पावर प्वाइन्ट बनाउने विधिबारे सिकाउने । समूह बनाई रूपमा एक्सल प्रयोग र पावर प्वाइन्ट बनाउन लगाउने । - साइवर सेक्युरिटीका लागि के कुरामा साबधानी अपनाउनु पर्दछ भनी छलफल गर्ने ।	- कम्प्युटर वा ल्यावटप । - साइवर सेक्युरिटी र नैतिकताबारेका टिपोट, टिप्पणी, लेख, भिडियो क्लिपहरू आदि ।	- यी अङ्कहरू ३०, ६५, ७६, ९० एक्सेलमा इन्ट्रि गरी जोड्नुहोस् र ग्राफ बनाउनुहोस् । - समूहगत रूपमा फलफूल खेती, कुखुरापालन या बाखापालन मध्य एकको पावर प्वाइन्ट बनाएर प्रस्तुत गर्नुहोस् । - साइवर नैतिकता र साइवर सेक्युरिटी भनेको के बुझ्नुहुन्छ भन्नुहोस् ।	६
१३. परम्परागत र प्राकृतिक उपचार विधि **(अकुपञ्चर आयुर्वेद लगायत अन्य परम्परागत उपचार विधि)**	क) विद्यार्थीहरूले अकुपञ्चर, मोक्जिवेसन, कपिङ्ग अकुप्रेसर र आयुर्वेद उपचारको सामान्य परिचय दिन सक्नेछन् र यसको उपयोगिताबारे बताउन सक्नेछन् ।	- अकुपञ्चर, अकुप्रेसर, मोक्जिवेसन र आयुर्वेदको सामान्य परिचय र यसको उपचार विधि ।	- विद्यार्थीहरूले अकुपञ्चर, अकुप्रेसर, आयुर्वेदको सामान्य परिचय दिने । यसको इतिहास, आवश्यक सियो उपचार विधि र अन्य उपचार सामग्री आदि । - यो कस्तो प्रकारको बिरामीमा प्रयोग हुन्छ । (जस्तैः नसाको समस्या, रक्त सञ्चार, प्यारालाइसिस, माइग्रेनको समस्या, काँध जमेको आदि) छलफल गर्ने । - यसको सिद्धान्त र उपचार विधिबारे छलफल गर्ने । जस्तोः सियोले कसरी रक्त सञ्चार	- अकुपञ्चर तस्बिरहरू ।	- अकुपञ्चर र अकुप्रेसरमा के फरक छ ? अकुपञ्चरबारे सामान्य परिचय दिनुहोस् । - अकुपञ्चर विधिबाट उपचार कस्तो विरामीलाई	७

			बढाउँछ, स्वेत रक्त कणिकामा वृद्धि गरी रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउँछ भन्ने कुरा भिडियो क्लिपबाट देखाउने । त्यस्तै तितेपातीको मोक्जाले कसरी विभिन्न रोगको उपचार गरिन्छ भन्ने कुरा बताउने । - कपिङ्ग के हो र यसबाट कसरी उपचार गरिन्छ भन्नेबारे छलफल गर्ने । विद्यार्थीलाई भिडियो क्लिप देखाई कसरी सिसाको कपमा आगो बालेर हावा खाली गरी शरिरमा टासिन्छ भन्ने देखाउने । कर्णाली प्रदेशमा भोजपत्र बालेर काँसको कचौरा पेटमा टाँस्ने चलन भएकाले कक्षामा पनि यसको प्रयोग गरेर देखाउन सकिन्छ ।		गरिन्छ ? यसको उपचार विधिबारे सामान्य परिचय दिनुहोस् । - आयुर्वेद उपचार विधिका बारेमा बताउनुहोस् । - मोक्सिवेसन भनेको के हो ? हाम्रो वरिपरि रहेको तितेपातीबाट कसरी उपचार गर्न सकिन्छ बताउनुहोस् । - कपिङ्ग भनेको के हो ? यसले कसरी कार्य गर्दछ भन्नुहोस् ? गिलास या कचौरामा कागज बालेर गिलास या कचौरा शरिरमा टाँसेर देखाउन लगाउने ।	
१४. हाम्रा सम्पदाहरू र	क) कर्णालीका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरूका बारेमा खोज गरी छोटो	- कर्णालीका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरू: रारा र फोक्सुण्डो, कैलाश	- विद्यार्थीलाई कर्णाली प्रदेशका महत्त्वपूर्ण गन्तव्यहरूको नाम भन्न लगाउने र सूची बनाउने । छुटेका नामहरू छलफल गरी शिक्षकले थप	- पर्यटकीय स्थलका तस्बिरहरू र भिडियो	- कर्णाली पर्यटकीय सुनौलो त्रिभुज र सुनौलो सिक्री	७

स्थानीय पर्यटन क) हाम्रा ऐतिहासिक ख) प्राकृतिक ग) सांस्कृतिक सम्पदाहरू (**कर्णालीका महत्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरू**)	परिचय लेख्न सक्नेछन् ।	मानसरोवर मार्ग, काँक्रेविहार, खार्पुनाथ, चन्दननाथ, पचाल झरना, ज्वाला क्षेत्र, कुभिण्डे ताल, स्यार्पुताल आदि । - सुनौलो त्रिभुज र सुनौलो सिक्रीको अवधारणा, बुद्धपथ र शिवपथ - हिमालयन ग्रेट ट्रेल र पर्यापर्यटन ।	सामावेश गर्ने । - नक्सामा कहाँ के छ, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्त्व के हो भनी तस्विरसहित छलफल गर्ने, बुझाउने । - कर्णालीका पर्यटकीय गन्तव्यहरूको भिडियो क्लिपहरू देखाउने । - कर्णाली पर्यटकीय सुनौलो त्रिभुज र सुनौलो सिक्री (golden triangle and golden string) को अवधारणामा पर्यटकीय गन्तब्य र सम्भावनाबारे छलफल गर्ने । (वीरेन्द्रनगर, रारा र फोक्सुण्डो– सुनौलो त्रिभुज तथा जमुनादेखि हिल्सा हुँदै कैलास मानसरोवर-सुनलौ सिक्री) - सम्भावित **शिवपथ** (ज्वाला क्षेत्र दैलेख, खार्पुनाथ, चन्दनाथ, छायाक्षेत्र, शिव मन्दिर वीरेन्द्रनगर आदि) र **बुद्धपथ**-काक्रेविहार, किर्तिखम्ब, याल्वाङ्ग गुम्बा, डुडुल चैत्य आदि बारेमा छलफल गर्नेछन् । - कर्णालीमा पर्यटकीय सम्भावना के छ ? के गर्दा बढीभन्दा बढी पर्यटक ल्याउन सकिन्छ ? यसले कसरी कर्णालीको समृद्धि ल्याउँदछ भनी छलफल गर्ने ।	क्लिपहरू ।	भन्नाले के बुझिन्छ बताउनुहोस् । - कर्णालीको पर्यटन विकाससँग यहाँको समृद्धि जोडिएको छ । यसबारे सक्षिप्तमा लेख लेख्नुहोस् । - कर्णालीमा शिवपथ र बुद्धपथ भन्नाले के बुझिन्छ । - हिमालयन ग्रेट ट्रेल कर्णालीको पर्यापर्यटनका लागि मुलाधार हो किन ?	
१५. स्थानीय खेल र मनोरञ्जन (**स्थानीय नौलो खेल विकास /सांस्कृतिक कार्यक्रम र प्रतिभा**	क) शिक्षक, विद्यार्थी र खेल विज्ञको सहायतामा आधुनिक र स्थानीय खेलको समिश्रणबाट नयाँ खेलको विकासका लागि योगदान गर्न	- परम्परागत खेलको विकास, सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजना र प्रतिभा छनौंट ।	- स्थानीय खेललाई विकास गर्न (डण्डीबियो, कपर्दी आदि) विद्यार्थीहरू, खेलका विज्ञ, शिक्षक र स्थानीय अगुवाहरूको छलफल गर्ने । कस्ता नियमहरू बनाउँदा यो खेल समृद्ध हुन सक्दछन् भनी छलफल गर्ने । - स्थानीय तहमा खेलका नयाँ नियमहरू र तौरतरिका	डण्डीबियो, सांस्कृतिक सामग्रीहरू । स्थानीय छलफलबाट खेल	- स्थानीय खेललाई बाह्य खेलका अनुभवहरूबाट अझ समृद्ध र उन्नत बनाउन के गर्नु पर्दछ ?	१०

छनौट)	सक्नेछन् । ख) विद्यार्थीहरूले विद्यालयसँगको सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजना गरी गीत, सङ्गीत र नाचका स्कुले प्रतिभा छनौंट गरी प्रतिभा निर्माणमा सघाऊ पुऱ्याउने छन् ।		बारे अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्ने । विद्यालयमा त्यसलाई प्रयोगमा ल्याई माथिल्लो निकायमा यसका अनुभव बारे बताउने र स्थानीय खेललाई उन्नत बनाउन विद्यालय तहबाट योगदान गर्ने । - विद्यार्थीहरूको सहभागितामा स्थानीय सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजना गरी विद्यालयबाट प्रतिभा छनौंट गर्ने ।	उन्नत बनाउन निस्केको प्रतिवेदन	- तपाईंको विचारमा डण्डीबियो खेललाई अझ रोचक, लोकप्रिय र समुन्नत बनाउन के के गर्नु पर्ला ?	

सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया

विद्यार्थीहरूलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप गर्नका लागि विद्यार्थीको उमेर, कक्षा, रुची, विषयवस्तु, ठाउँ विशेष अनुसार फरक-फरक विधि र प्रक्रिया अपनाउनु पर्दछ । सहि विधि र प्रक्रिया अपनाउन सकिएन भने सिकाइ उपलब्धीमूलक हुन सक्दैन । स्थानीय पाठ्यक्रममा भएका विषयवस्तु सिकाइ प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी केन्द्रित विधिलाई जोड दिनु पर्दछ । त्यसैले स्थानीय पाठ्यक्रमको शिक्षण सिकाई क्रियाकलापका लागि प्रयोगात्मक विधि, छलफल तथा अन्तरक्रिया विधि, परियोजना कार्य, क्षेत्र भ्रमण, अवलोकन, सोधखोज, नमुना प्रदर्शन, प्रश्नोत्तर विधि, भूमिका निर्वाह, समूह कार्य जस्ता सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया अवलम्वन गर्न सकिनेछ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन

विद्यार्थीले के-कति सिके भन्ने कुराको मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने आवश्यकता हुन्छ । सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया पश्चात पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य/सिकाइ सक्षमता हासिल भए वा भएनन भनी लेखाजोखा गर्नु नै मूल्याङ्कन हो । विद्यार्थी मूल्याङ्कन आन्तरिक र वाह्य गरी २ किसिमका छन् ।

क) आन्तरिक मूल्याङ्कनः गृह कार्य, कक्षा कार्य, प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, अतिरिक्त क्रियाकलाप, एकाई परिक्षा, मासिक तथा त्रैमासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरूको प्रयोग गर्न सकिनेछ । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रक्रियाद्वारा आन्तरिक मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

आन्तरिक मूल्याङ्कनको प्रयोजनार्थ आन्तरिक मूल्याङ्कनका आधारहरू यसप्रकार रहेका छन्:

उपस्थिति र सिकाइ सहभागिता	**त्रैमासिक परीक्षाबाट प्राप्त अङ्क**	**प्रयोगात्मक कार्य/परियोजना कार्य**	**जम्मा**
४	१०	३६	५०

ख) वाह्य मूल्याङ्कनः

ख) वाह्य मूल्याङ्कनः कक्षा ४ देखि ८ मा आन्तरिक मूल्याङ्कनको भारलाई ५० प्रतिशत र वाह्य मूल्याङ्कनमा ५० प्रतिशत भारको वार्षिक परीक्षा सञ्चालन गरिनेछ । वार्षिक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा पाठ्यक्रममा समेटिएका सबै विषयवस्तुबाट सोधिनेछ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी अभिलेख प्रक्रिया

मूल्याङ्कनका लागि निर्णयात्मकका साथसाथै निर्माणात्मक या सुधारात्मक विधिलाई ध्यान दिनु पर्दछ । यसका लागि निरन्तर मूल्याङ्कन विधिलाई विशेष जोड दिइने छ । निरन्तर मूल्याङ्कनका लागि कक्षा कार्य, गृहकार्य, परियोजना कार्य, व्यवहार परिवर्तन, विद्यार्थी हाजिरी, विद्यार्थी सिर्जनशिलता, लिखित र मौखिक प्रश्नोउत्तर, कक्षागत सहभागिता, छोटा परिक्षा, विद्यार्थी कार्यको प्रदर्शन र घटना अभिलेखलाई राखिने छ । विद्यार्थीको उपलब्धी मूल्याङ्कनलाई १-४स्केलमा मापन गरिने छ ।

यस मूल्याङ्कन प्रक्रियामा निम्नानुसार विद्यार्थीहरूका प्रगति अभिलेख राख्नु पर्नेछः

१) उद्देश्यगत आधारमा विद्यार्थीलाई कक्षामा सिकेका कुरालाई अनुसूची १ अनुसारको फारममा तोकिएका मापदण्डका आधारमा १ देखि ४ वटा रेजा (√) चिन्ह लगाउने ।

२) अति उत्तम सिकेकालाई ४ वटा रेजा (√√√√) उत्तम सिकेकालाई ३ वटा रेजा (√√√) र सामान्य सिकेकालाई २ वटा रेजा (√√) र कमजोर लाई १ रेजा (√) दिने ।

३) कमजोर सिकेको विद्यार्थीका लागि थप विशेष सिकाई र सामान्यका लागि सुधार आवश्यक हुन्छ । उत्तम श्रेणी उद्देश्य अनुरुप सिकाई भएको भन्ने बुझिन्छ भने अति उत्तम श्रेणी भनेको विशिष्ट सिकाई भएको उत्कृष्ट विद्यार्थी भन्ने बुझिन्छ ।

क्र.सं.	मापदण्ड	अति उत्तम	उत्तम	सामान्य	कमजोर
१.	कक्षा कार्य (कक्षा सहभागिता)	√√√√	√√√	√√	√
२.	परियोजना कार्य	√√√√	√√√	√√	√
३.	व्यवहार परिवर्तन	√√√√	√√√	√√	√
४.	सिर्जनात्मक कार्य	√√√√	√√√	√√	√
५.	हाजिरी	√√√√	√√√	√√	√
६	गृह कार्य	√√√√	√√√	√√	√
७	लिखित तथा मौखिक प्रश्नोत्तर	√√√√	√√√	√√	√
८	घटना अभिलेख	√√√√	√√√	√√	√

३. उद्देश्यगत आधारमा रेजा दिइसकेपछि हरेक त्रैमासिकमा रेजाका आधारमा विद्यार्थीहरूलाई निम्नलिखित तरिकाले क, ख, ग, घश्रेणीमा छुट्याउनेः

८०-१०० प्रतिशतसम्म क श्रेणी

६०-७९ प्रतिशतसम्म ख श्रेणी

४०-५९ प्रतिशत ग श्रेणी

४० देखि तल घ श्रेणी

५ उद्देश्यगत रेजाहरूलाई प्रतिशत निकाल्ने तरिका

सूत्रः रेजा प्रतिशत= $\dfrac{\text{विद्यार्थीहरूले पाएका जम्मा रेजा}}{\text{जम्मा पढाई भएको उद्देश्य सङ्ख्या}\times १५} \times १००$

उदाहरण (क) कुनै एक विषयमा प्रथम त्रैमासिकसम्म पढाई भइसकेका उद्देश्य सङ्ख्या = ६ वटा

कुनै एउटा विद्यार्थीले उक्त विषयमा प्राप्त गरेको रेजा सङ्ख्या= ६० वटा

सूत्र अनुसार हिसाव गर्दा

रेजा प्रतिशत= $\dfrac{६०}{६\times१५} \times १००$

उक्त विद्यार्थीको रेजा प्रतिशत ६६.६६ भयो ।

त्यसकारण उक्त विद्यार्थीको श्रेणी “ख” भयो ।

माथिको प्रक्रियाबाट क, ख, ग र घ श्रेणी पनि निकाल्न सकिने ।

६) उद्देश्यगत रूपमा सिकेका कुरा मूल्याङ्कन गर्दा उद्देश्य क्रमले निर्दिष्ट गरेका सिकाइ उपलब्धिहरू पूरा भए नभएको हेनुपर्ने छ ।

७) निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन फाराम नं. २ (अनुसूची २) मा उद्देश्यगत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको रेजालाई बुँदा नं. ४ अनुसार क, ख, ग र घश्रेणीमा र लिखित र मौखिक उपलब्धी मापनको अङ्कसाथ राख्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

८) अनुसूची १ र २ अनुसारको सिकाई अभिलेख फारम विद्यालय आफैले तयार गर्नु पर्नेछ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फाराम

(मूल्याङ्कन मापदण्डको आधारमा रेजा लगाउने)

कक्षाः विषयः शैक्षिक शत्रः

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य

कक्षाः .... शिक्षकः.............................. रुजु गर्नेः..

प्रधानाध्यापकको दस्तखतः....................................

द्रष्टव्यः *यस सिकाइ अभिलेखका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिका बारेमा उनीहरूका अभिभावकलाई समय समयमा जानकारी गराउनु पर्नेछ ।*

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फर्मको ढाँचा

विद्यार्थीको नाम ....

कक्षाः ....

रोल नं.ः ....

शैक्षिक वर्षः ....

विद्यालयको नाम र ठेगानाः...

निरन्तर मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीको पहिचानः..

विद्यार्थीको वैयक्तिक र पारिवारिक विवरणः ....

विद्यार्थीको घरको ठेगानाः ....

आमाको नामः ....

पेशाः ....सम्पर्क नं...

बाबुको नामः ....

पेशाः...सम्पर्क नं.ः.......................................

आमाबाबु बाहेक कसैले अविभावकत्व लिएको भए,

नामः ....

पेशाः...सम्पर्कः..

विद्यार्थीसँगको नाताः..............................

विद्यार्थी भर्ना मितिः..

नोटः *निरन्तर विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि व्यक्तिगत अभिलेख राख्नु आवश्यक हुन्छ।*

विद्यार्थी प्रगति विवरण

शैक्षिक शत्र...............

विद्यालयको नामः श्री...

विद्यार्थीको नामः..............................कक्षा................................. रोल नं.:............................

विषय	(निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन श्रेणी क, ख, ग र घ)			आवधिक उपलब्धि स्तर (लिखित तथा मौखिक परीक्षाको आधारमा अङ्क दिने । तर यो अङ्क कक्षा उत्तीर्णका लागि नभएर विद्यार्थीको प्रगति अभिलेख र प्रगति प्रतिवेदनका लागि मात्र हुनेछ ।)					
	प्रथम त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	वार्षिक परीक्षा	प्रथम त्रैमासिक		दोस्रो त्रैमासिक		वार्षिक परीक्षा	
				पूर्णाङ्क १०	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क ३०	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क ६०	प्राप्ताङ्क
नेपाली									
अङ्ग्रेजी									
गणित									
सामाजिक अध्ययन सिर्जनात्मक कला									
विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा									
स्थानीय विषय/मातृभाषा									
जम्मा									

कक्षा शिक्षकः................................ रुजु गर्नेः................................

प्रधानाध्यापकको दस्तखतः................

सन्दर्भ सामग्रीः

जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन, अक्सफाम, २०२३ ।

नमुना स्थानीय पाठ्यक्रम-२०७७ । सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश नं. १ । नेपाल सरकार ।

नेपालका विद्यालय शिक्षाका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०६३ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

नेपालको संविधान (२०७२) ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०७१ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

विभिन्न स्थानका नमुना स्थानीय पाठ्यक्रमहरू ।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०७६ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, नौमूले गाउँपालिका, दैलेख (आ.व. २०७८/७९-२०८२/८३) ।

स्थानीय पाठ्यक्रम स्रोत र प्रशिक्षण सामग्री-२०६७ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका सरकारी निकायहरूका लागि अभिमुखीकरण निर्देशिका-२०७७ पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर । शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची:१

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका
कक्षा १-८को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गरिएको
गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू:

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण'का लागि

गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर   सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिती:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	भद्दे बुढा मगर	नौमुले गा.पा.	गा.पा. अध्यक्ष		984834300	[signature]
२	अमृता सिंह	नौमुले गा.पा.	गा.पा. उपाध्यक्ष			
३	रेशमबहादुर बुढा		प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	reshambudha2043@gmail.com	९८४१०५९२६३	[signature]
४	मान ब. रावत	शिक्षाली मा.वि.	प्र.अ.	byakulyattri81@gmail.com	९८४८९६४३३३	[signature]
५	भक्त बहादुर चन्द	जनता प्रा.वि.	प्र.अ.		९८४८२८५४९२	[signature]
६	नगेन्द्र ब. सिंह	भैरव मा.वि. नौमुले	प्र.अ.		९८४८४९१५४००	
७	टेकबहादुर खत्री	भैरव मा.वि. नौमुले	प्र.अ.	tekkhatri2036@gmail.com	९८६८८८८०९	
८	अनिलकुमार सुनार	मैं.का. आ. लेली	प्र.अ.			
९	दत्त प्रसाद जैसी	रा.प्रा.वि. आवल्लेली	प्र.अ.	Dhakaldatta1@gmail.com	९८४८९६२५८०	[signature]
१०	गोपाल बहादुर रेग्मी मगर	लोलीगुरौस मा.वि.	वि.व.स. अ.		९८४९६४८८६५६	[signature]
११	पदम प्रसाद जैसी	नौमुले गा.पा. ९ लाली	प्र.अ.	padamjaisi777@gmail.com	9804566227	[signature]
१२	शिवलाल जैसी	जुलजुले मा.वि. नौमुले-२, दैलेख	प्र.अ.		९८०८४८४४०९	[signature]
१३	दल बहादुर [illegible]	महेन्द्र [illegible]	प्र.अ.		९८४८०३९०६५	[signature]
१४	मन ब. खड्का	नौमुले गा.पा. सल्ले	बि.बी. स. अध्यक्ष		9812566313	[signature]

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण'का लागि

गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर

सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१५	रन बहादुर बुढा	नौमुले गाउँपालिका ६	अध्यक्ष	–	९८६८५५५६५५६	[illegible]
१६,	अमृता कुमारी थापामगर	जगन्नाथ प्रा.वि. नौमुले -६ दैलेख	प्र.अ.	–	९८४५५६६९२०	[illegible]
१७	गंगा थापामगर	नौमुले – ६ दैलेख	का.स.	–	९८०४५१०६३६	[illegible]
१८	किस्ना गुरुङ	भोगनपानी – ६	वि.व्य.स. सदस्य	–	–	किस्ना
१९	जनकला शाही	नौमुले गा.पा.१	शिक्षा शाखा सामाजिक परिचालक	–	९८१५५५३०२६	[illegible]
२०	शशिमाया पुन्वार	नौमुले गाउँपा.१	प्र.अ.	–	९८१४५४०३६०	[illegible]
२१	डिलसरा थापामगर	नौमुले गा.पा.१	वि.व्य.स. अध्यक्ष	।	९८२९८३५३३७	[illegible]
२१	कारेसा कु. विजाली मगर	नौमुले गा.पा.८	शि.प.स.		9814548744	[illegible]
२२	डिल्ल डिल्ल केवरा	नौमुले गा.पा.५	अध्यक्ष		९८४८५६५४६५	[illegible]
२४	पदम ब. थापा मगर	वि.वि.स.	अध्यक्ष		९८२२९१२६	[illegible]
२५	चन्द्रबिन्दु रैमाली मगर	नौमुले-५, कालिकुमारी	शिक्षक	–	9804592271	[illegible]
२६	मानबहादुर चन्द	नौमुले ८ चौरागडा	शिक्षक	–	9800557470	[illegible]
२७	गंगाराम सापकोटा	नौमुले ३ ढुरी	प्रअ	—	9822425480	[illegible]
२८	भगवती जैसी	नौमुले १ तोली	स.अ.	–	९८१५५४३२६३	[illegible]

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण'का लागि

गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२९	रेशम बहादुर राना	नौमुले गा.पा.-६	प्र.अ.		९८४८३९०९६८	[illegible]
३०	पूर्ण बहादुर रावल	नौमुले गा.पा.-२	प्र.अ.		९८६४२४८३६५	[illegible]
३१	सम्झना रिजाल	नौमुले गा.पा. १	शिक्षा समिति कार्यपालिका		९८०४८५४८८०	[illegible]
३२	अर्जुन प्रसाद शर्मा	" २	प्र.अ.		९८४८७३७८२	[illegible]
३३	विशाल थापा	धुलु, दैलेख	कार्यक्रम संचालक, HSRL			[illegible]
३४	रोहित लामिछाने मगर	अर्घाखाँची "	सहयोगी, HSRL		९८५१२५५५३८	[illegible]
३५	मोहन कुमार राही	चामुण्डाविन्द्रासैनी-४ दैलेख	कार्यकारी निर्देशक, हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी		९८५११६६६६२	[illegible]

<u>तस्बिरहरू</u>

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा अवधारणा पत्र प्रस्तुत गर्दै हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सीका कार्यकारी निर्देशक मोहन शाही

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सुझाव सहित आफ्नो भनाई राख्दै निवर्तमान गा.पा. अध्यक्ष भदे बुढा मगर

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो धारणा राख्दै गा.पा. निवर्तमान उपाध्यक्ष अमृता सिंह

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो भनाई राख्दै गा.पा. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत रेसम बुढा

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो सुझाव सहित आफ्नो भनाई राख्दै शिक्षा शाखा प्रमुख अनिशा थारु

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो सुझाव सहित आफ्नो भनाई राख्दै शिक्षा शाखा प्रा.स. देवेन्द्र कठायत

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागी विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक प्रतिनिधि, जनप्रतिनिधिहरू र सरोकारवालाहरू

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागी विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक प्रतिनिधि, जनप्रतिनिधिहरू र सरोकारवालाहरू

अनुसूचीः२

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका
कक्षा १-८को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामाथि
सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि, माइन्युटको प्रतिलिपि र तस्बिरहरूः

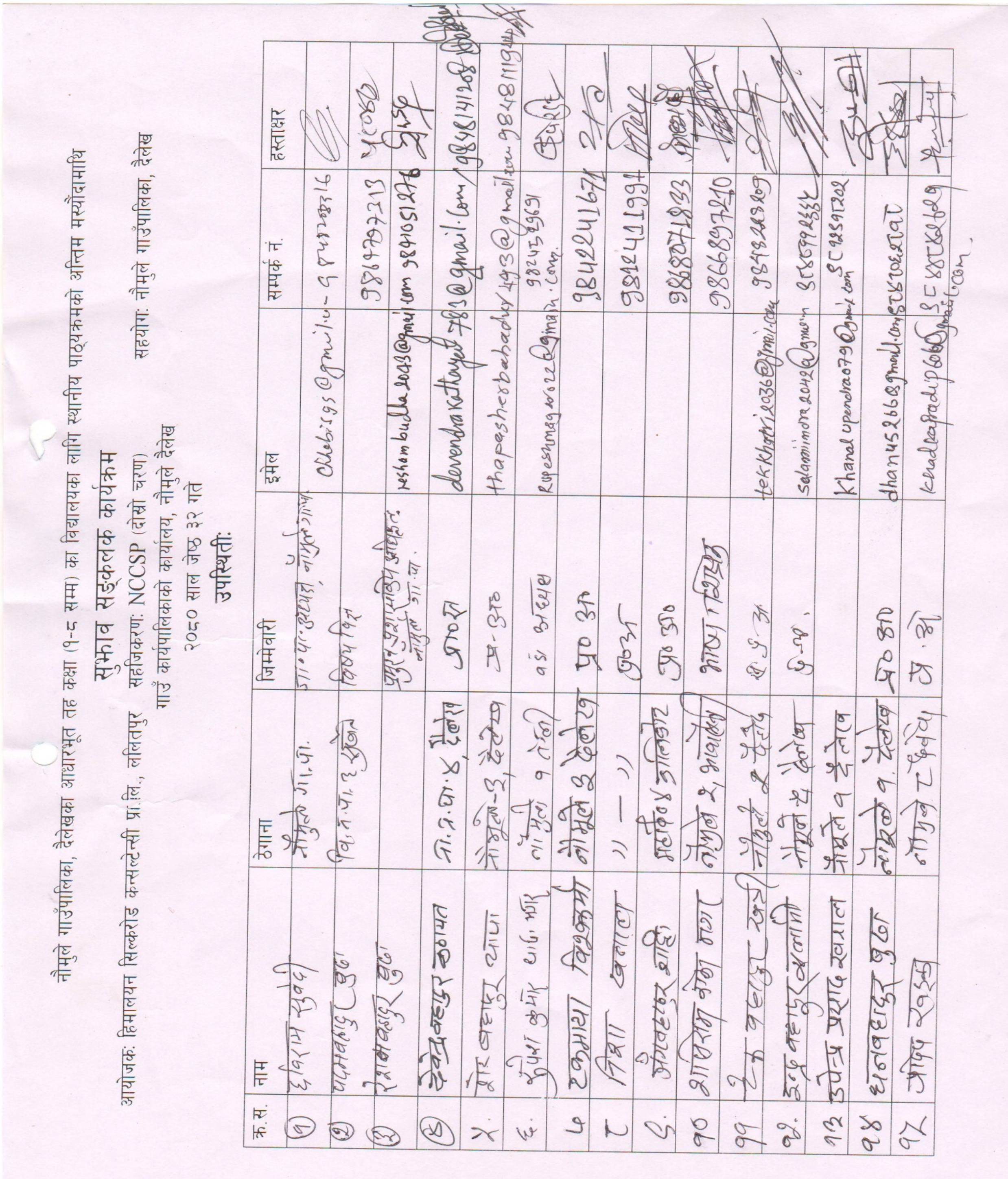

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका आधारभूत तह कक्षा (१-८ सम्म) का विद्यालयका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामाथि

सुझाव सङ्कलक कार्यक्रम

आयोजकः हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर सहजिकरणः NCCSP (दोस्रो चरण) सहयोगः नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०८० साल जेष्ठ ३२ गते

उपस्थितीः

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	दुर्विराम सुवेदी	नौमुले गा.पा.	उपाध्यक्ष, नौमुले गा.पा.	chhabi595@gmail.com	९८४८०७८३१६	[signature]
२	पदमबहादुर बुढा	वि.न.पा. ३ सुर्खेत	विषय विज्ञ		9864797313	[signature]
३	रेशमबहादुर बुढा		प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत नौमुले गा.पा.	reshambudha2043@gmail.com	9840512776	[signature]
४	देवेन्द्रबहादुर कठायत	ना.न.पा. ४, दैलेख	प्राध्य	devendrakathayat783@gmail.com	9848141208	[signature]
५	शेरबहादुर थापा	नौमुले-३, दैलेख	प्र.अ.	thapasherbahadur493@gmail.com	9848111944	[signature]
६	रुपेश कुमार थाप मगर	नौमुले १ तेल्नी	वडा अध्यक्ष	Rupeshmagar022@gmail.com	9824529691	[signature]
७	एकमाया विश्वकर्मा	नौमुले ३ दैलेख	प्र० अ०		9842241671	[signature]
८	निशा खनाल	,, — ,,	शिक्षक		9812411994	[signature]
९	मंगबहादुर शाही	महाकाली ४ डालिकोट	प्र० अ०		9868071833	[signature]
१०	शालिराम केसी मगर	नौमुले २, भवाली	भाषा शिक्षक		9866897210	[signature]
११	टेक बहादुर खत्री	नौमुले ८ दैलेख	सि. प्र. अ.	tekkhatri2036@gmail.com	9848228209	[signature]
१२	इन्द्रबहादुर सलामी	नौमुले ६ दैलेख	प्र.अ.	salamiindra2042@gmail.com	९८६८९९६६६६	[signature]
१३	उपेन्द्र प्रसाद खनाल	नौमुले १ दैलेख		Khanalupendra079@gmail.com	९८४८५९१२०२	[signature]
१४	धनबहादुर बुढा	नौमुले १ दैलेख	प्र० अ०	dhan452660@gmail.com	९८४८०८८१२१	[signature]
१५	प्रदिप खड्का	नौमुले ८ दैलेख	प्र. अ.	khadkapradip6060@gmail.com	९८४८८८६८२९	[signature]

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका आधारभूत तह कक्षा (१-८ सम्म) का विद्यालयका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामाथि

सुझाव सङ्कलक कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर सहजिकरण: NCCSP (दोस्रो चरण) सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०८० साल जेष्ठ ३२ गते

उपस्थिती:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१६	दल बहादुर पुन मगर	नौमुले-२ दैलेख	प्र.अ.		९८४८०४९०३८	[illegible]
१७	लाल बहादुर पुन मगर	,, — ,,	प्र.शि.	lbpun10@gmail.com	9848277211	[illegible]
१८	मान बहादुर रावत	,, — ३ ,,	प्र.अ.	byakulyattrisi@gmail.	९८४८९५४३५६	[illegible]
१९	अर्जुन रोका मगर	,, ——— ,,	नि. प्र.अ.		९८२८४२०४४०	[illegible]
२०	अर्जुन प्र. शर्मा	— ,, —	प्र.अ.	arjun prasad sharma 23@gmail.com	९८६८७४९३८२	[illegible]
२१	गंगाराम सापकोटा	नौमुले ३ दुर्गा	प्र.अ.	sapkotaganga ram 46@gmail.com	९८४४८०२०८४	[illegible]
२२	टेक बहादुर थापा	नौमुले ८	प्र.अ.		९८६८६०९८६	[illegible]
२३	शिवलाल भैरुी	नौमुले-२	प्र.अ.		९८०८४८०४०५	[illegible]
२४	स्वर्ण बहादुर रावत	नौमुले-२	प्र.अ.		९८६५२३२४३८	[illegible]
२५	पदम बहादुर सिंह	नौमुले ४ कालिका	प्र.अ.		९८४८८६९००२	[illegible]
२६	लाल बहादुर चन्द	महाबैरि-६	वडा अध्यक्ष	lalitchand@gamil.com	९८४८०४४४८०	[illegible]
२७	भगत ब. सिंह	नारायण-५	प्रशासन अधिकृत	jsthakuri47@gmail.com	९८४६३०३५३८	[illegible]
२८	चन्द्र ब सिंह	नौमुले ६	ओ.प.		९८४८२५३४१५२	[illegible]
२९	गोपी सिंह	नौमुले ६	,,		९८३६५८८४६	[illegible]
३०.	मोहन कुमार शाही	चन्द्रागिरि न.पा.-४, दैलेख	कार्यकारी निर्देशक, HSRL, Lalitpur	mohanshahi21@gmail.com	९८५१९९३५३६२	[illegible]

माइन्युटको प्रतिलिपिहरू

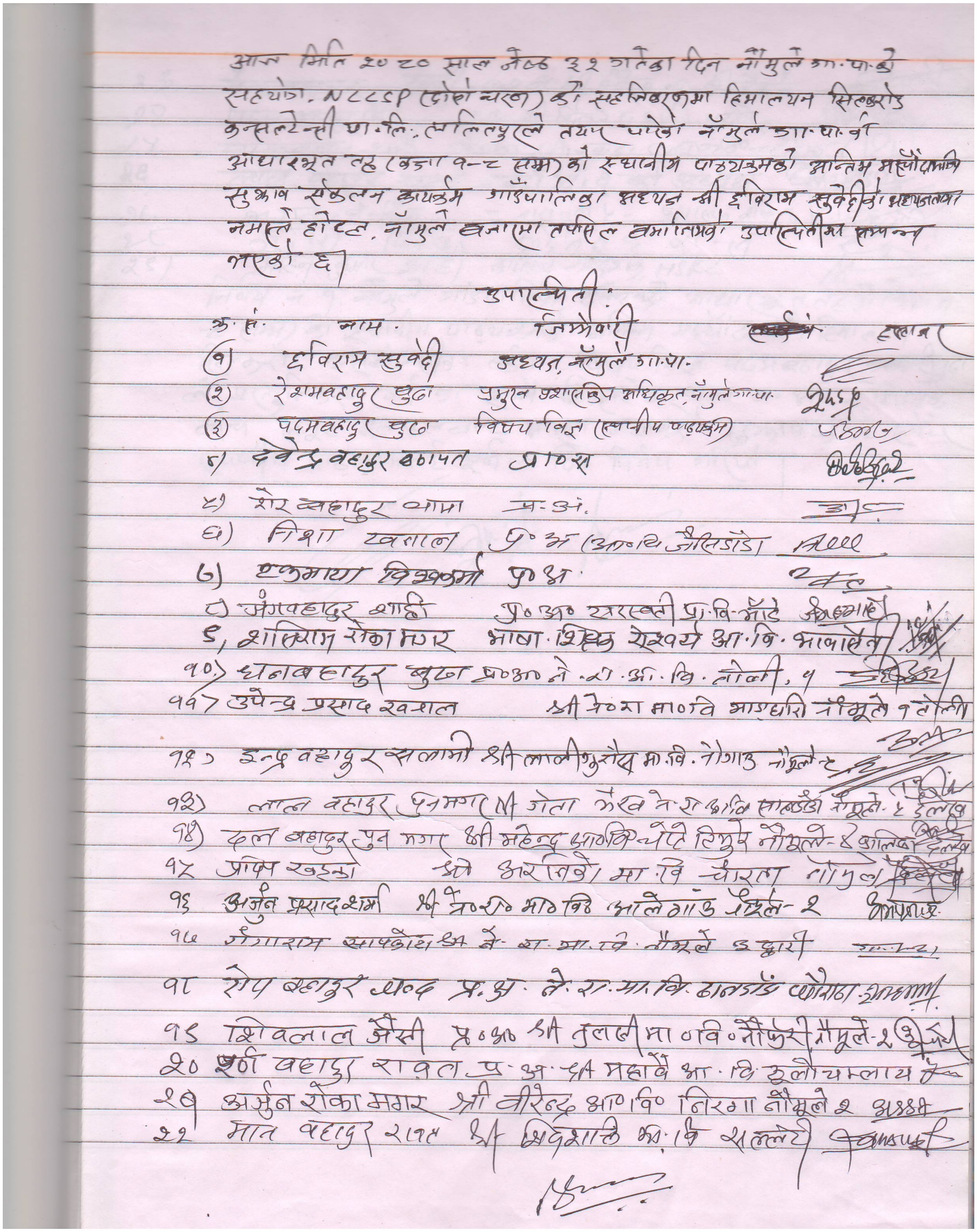

आज मिति २०८० साल जेठ ३२ गतेका दिन नौमुले गा.पा.को सहयोग, NCCSP (दोस्रो चरण) को सहजिकरणमा हिमालयन सिल्वरोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. ललितपुरले तयार पारेको नौमुले गा.पा.को आधारभूत तह (कक्षा १-८ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदामाथि सुझाव संकलन कार्यक्रम गाउँपालिका अध्यक्ष श्री हविराम सुवेदीको अध्यक्षतामा नमस्ते होटल, नौमुले बजारमा तपसिल बमोजिमको उपस्थितीमा सम्पन्न भएको छ।

उपस्थिती :

क्र.सं.	नाम	जिम्मेवारी	हस्ताक्षर
(१)	हविराम सुवेदी	अध्यक्ष, नौमुले गा.पा.	
(२)	रेशमबहादुर बुढा	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, नौमुले गा.पा.	
(३)	पदमबहादुर बुढा	विषय विज्ञ (स्थानीय पाठ्यक्रम)	
४)	देवेन्द्र बहादुर कार्की	प्रा.अ.	
५)	शेर बहादुर थापा	प्र.अ.	
६)	निशा खत्री	प्र.अ. (आ.वि. जैसिडाँडा)	
७)	एकमाया विश्वकर्मा	प्र.अ.	
८)	जंगबहादुर शाही	प्र.अ. सरस्वती प्रा.वि. भाँडे	
९,	शालिग्राम रोकामगर	भाषा शिक्षक सेरवये आ.वि. भाबाहेना	
१०)	धनबहादुर बुढा	प्र.अ. ने.रा.आ.वि. तोली, १	
११)	उपेन्द्र प्रसाद खनाल	श्री नेत्रा मा.वि. भाउधारी नौमुले १ तोली	
१२)	इन्द्र बहादुर सल्लामी	श्री लालीगुराँस मा.वि. नेगाउ नौमुले ८	
१३)	लाल बहादुर पुनमगर	श्री जोता भैरव ने.रा.आ.वि. सालडाँडो नौमुले ५ डेलाड	
१४)	दल बहादुर पुन मगर	श्री महेन्द्र आ.वि. चौपटे रिजुरे नौमुले ४ कालिका	
१५	प्रदिप खड्का	श्री अरनिको मा.वि. चौरता नौमुले	
१६	अर्जुन प्रसाद शर्मा	श्री त्रि.च. मा.वि. आलेगाउँ नौमुले २	
१७	गंगाराम उपाध्याय	श्री ने.रा.मा.वि. नौमुले ६ धुरी	
१८	रोप बहादुर थापा	प्र.अ. ने.रा.मा.वि. डाँगडाँडा कोतगाउँ	
१९	शिवलाल जैसी	प्र.अ. श्री तुलसी मा.वि. नौकुरी नौमुले २	
२०	पूर्ण बहादुर रावत	प्र.अ. श्री महावेदे आ.वि. कुलौचमलाय	
२१	अर्जुन रोका मगर	श्री वीरेन्द्र आ.वि. निरगा नौमुले २	
२२	मान बहादुर रावत	श्री भिडेमाली आ.वि. सल्लेरी	

२३. टेकबहादुर खत्री - प्र.अ. श्री भैरव मा.वि. [illegible]

२४ पदम बहादुर सिंह प्र.अ. श्री शिव ने.रा.प्रा.वि. भरसेरे -

२५ बालकृष्ण शर्मा प्र.अ. श्री रवाडा आधारभूत [illegible]

२६, लाल बहादुर चन्द - वडा नं. ६ को अध्यक्ष

२७. भगत ब. सिंह - नारायण ५ - [illegible]

२८ गोपी सिंह [illegible]

२९ मोहन कुमार शाही कार्यकारी निर्देशक, HSRC

निर्णय नं -१. नौमुले गाउँपालिका दैलेखको आधारभूत तहको (कक्षा ४-८ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामा हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सीका तर्फबाट विषयविज्ञ पदमबहादुर बुढा ले प्रस्तुतिकरण गर्नु भए सबै सरोकारवाला प्र.अ. र शिक्षक बीच समूह छलफलबाट आएका महत्वपूर्ण सुझावहरूलाई समेटेर स्थानीय पाठ्यक्रमलाई स्वीकृति दिने निर्णय गरियो।

तस्बिरहरू

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा आफ्नो सुझाव सहित आफ्नो मन्तव्य राख्दै गा.पा. अध्यक्ष छविराम सुवेदी

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदा प्रस्तुतिकरण गर्दै विषय विज्ञ पदमबहादुर बुढा

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा सुझावसहित आफ्नो भनाई राख्दै गा.पा. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत रेसम बुढा

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा स्वागत मन्तव्य दिँदै शिक्षा शाखा प्रा.स. देवेन्द्र कठायत

स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामाथि समुहगत छलफल गर्दै शिक्षकहरू र सरोकारवालाहरू

स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयमा विशेष छलफल पछि गा.पा. अध्यक्षसँग विषय विज्ञ पदमबहादुर बुढा र हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.का कार्यकारी निर्देशक मोहन शाही

अनुसूची:३

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखको
(कक्षा १-८) स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि
तथ्याङ्क सङ्कलनमा सङ्लग्न उत्तरदाताहरूको विवरण:

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर
१	राम प्रसाद देवकोटा	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८४८१००३४६
२	भोजबिर थापा	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८४८३३९५५०
३	मनिसरा सुनार	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८१५५६९०४९
४	टिका सलामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, रापट	९८६९५२३६९६
५	बिमला सलामी	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार,आलेगाउँ	९८६८६५२१२८
६	टेक बहादुर घर्ति मगर	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, निरगा	९८६६७६०१२५
७	प्रेम रोकाय	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, नौफेरी	९७४२२४३९४४
८	कर बहादुर खत्री आचार्य	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी	९८४९७५७५८२
९	मन बहादुर रोकाय	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, सानोगोगनपानी	९८६८९४९०५७
१०	चन्द्र सलामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, स्याउली बजार	९७४८३१८९५५
११	करण बहादुर तारामी	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, जैसीडाँडा	९८४८९२३००५
१२	रत्नबहादुर सुतापराई मगर	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, भुरुंगे	९८६४८७८०७२
१३	बलिनाथ योगी	नौमूले गाउँपालिका-४ कालिका, ठुलो दरबारे	९८६६७६०३८९
१४	लाल बहादुर रेगामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-४ धार गाउँ	९८१५५१७४८४
१५	अम्मर बहादुर रेगामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-४ बलामी गाउँ	९८१४५०१९०७
१६	बसन्त जैसी	नौमूले पदम खोला सानो जलविद्युत आयोजना	९८१६१०८१२३
१७	तेजबहादुर चन्द	राजनीतिक तथा सामाजिक कार्यकर्ता	९८५८०६१९६४
१८	अमृता राम्जाली मगर	वडा सचिव, वडा नं. ५	९८६८९१०२९८
१९	शशिराम वि.क.	राजनीतिक तथा सामाजिक कार्यकर्ता	९८४८१३८६७७